

R.A. Cairo - P.W.M. Slink

W

wetenschappelijk

C

onderzoek-en

D

documentatie

C

centrum

ERVARINGEN van VREEMDELINGEN
met VREEMDELINGEDIENSTEN

*Een onderzoek naar de ervaringen van
Turken, Marokkanen en Surinamers*

Ministerie van Justitie

1982

Ervaringen van vreemdelingen met vreemdelingendiensten

een onderzoek naar de ervaringen van Turken, Marokkanen
en Surinamers met vreemdelingendiensten.

R.A. Cairo en P.W.M. Smit

INHOUDSOPGAVE

1 Het onderzoek "Ervaringen van vreemdelingen met vreemdelingendiensten". . .	3
1.1 Inleiding	3
1.2 Probleemstelling en onderzoekontwerp	4
2 Ervaringen van Turken	9
2.1 Inleiding	9
2.2 Achtergrondgegevens	9
2.3 Ervaringen van Turken met vreemdelingendiensten	12
2.4 Kernpunten	19
3 Ervaringen van Marokkanen	21
3.1 Inleiding	21
3.2 Achtergrondgegevens	21
3.3 Ervaringen van Marokkanen met vreemdelingendiensten	24
3.4 Kernpunten	30
4 Ervaringen van Surinamers	33
4.1 Inleiding	33
4.2 Achtergrondgegevens	34
4.3 Ervaringen van Surinamers met vreemdelingendiensten	37
4.4 Kernpunten	40
5. Slotbeschouwing	43
5.1 Het onderzoek	43
5.2 Overeenkomsten en verschillen tussen de drie groepen	43
5.3 De ervaringen met de vreemdelingendiensten	45
5.4 Aanbevelingen	48
GERAADPLEGDE LITERATUUR	51
BIJLAGE	55

VOORWOORD

Het voor u liggende rapport is een verslag van een onderzoek naar de ervaringen van Turken, Marokkanen en Surinamers met vreemdelingendiensten. In dit rapport vindt u de neerslag van de gesprekken, die wij met hen hebben gevoerd over deze ervaringen en zaken die hiermee samenhangen.

Het rapport bestaat uit vijf hoofdstukken. In het eerste hoofdstuk geven wij de oorsprong van en de redenen voor het onderzoek aan. Tevens vindt u hier de probleemstelling en het onderzoekontwerp.

De volgende drie hoofdstukken vormen de eigenlijke neerslag van de door ons gevoerde gesprekken. Elk hoofdstuk heeft dezelfde indeling en handelt respectievelijk over Turken, Marokkanen en Surinamers. Elk hoofdstuk wordt afgesloten met een korte weergave van de kernpunten.

In hoofdstuk vijf tenslotte worden de resultaten tussen de verschillende groepen vergeleken en enige voorzichtige conclusies getrokken. Tevens geven wij daar enige persoonlijke aanbevelingen.

Het onderzoek vormt een onderdeel van het WODC-onderzoek naar het functioneren van de vreemdelingendiensten. Wij hebben de werkzaamheden die hieraan verbonden waren in stage-verband verricht.

Tenslotte willen wij een ieder danken voor de hulp tijdens de totstandkoming van het onderzoek. Het name mevr. dr. M.J.H. Brand-Koolen en dra. F.N.E. Zoete, die ons behulpzaam zijn geweest met kritische op- en aanmerkingen.

1 HET ONDERZOEK "ERVARINGEN VAN VREEMDELINGEN MET VREEMDELINGSDIENSTEN".

In dit hoofdstuk gaan wij in op ontstaan en achtergronden van het onderzoek. Verder worden probleemstelling en onderzoekontwerp nader toegelicht.

1.1 Inleiding

In het kader van het interdepartementale onderzoekprogramma "ethnische minderheden 1981" werd door het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatie Centrum (WODC) een onderzoek ingesteld naar het functioneren van de vreemdelingendiensten. Aanleiding tot dit onderzoek waren klachten en knelpunten, geconstateerd door zowel buitenstaanders als de vreemdelingendiensten zelf.

Het onderzoek wordt begeleid door de stuurgroep "Organisatie en werkwijze vreemdelingendiensten", ingesteld door de Staatssecretaris van Justitie.

Taken van deze stuurgroep, die onder leiding staat van dr. C. Doertien, zijn o.a.:

- a. het doen van voorstellen om te komen tot een zo doelgericht mogelijke organisatie en taakuitoefening van de vreemdelingendiensten die met de uitvoering van de Vreemdelingenwet zijn of behoren te worden belast, met uitzondering van de grensbewaking;
- b. het onderzoeken van een mogelijke scheiding tussen de administratieve en executieve taken, verband houdend met de uitvoering van de Vreemdelingenwet. Dit houdt in het onderzoeken van de mogelijkheid een aantal administratieve taken aan de gemeentesecretariaten over te dragen (motie lid der Tweede Kamer Kappeljine van de Coppello);
- c. het geven van aanbevelingen van kwalitatieve en kwantitatieve aard ter verbetering van het uitvoerend apparaat.

Het WODC-onderzoek is gericht op het kwantitatieve en kwalitatieve functioneren van de vreemdelingendiensten.

Hierbij moet worden gedacht aan o.a. de tijdsverdeling over de diverse taken; het soort en aantal afgehandelde zaken; de tijd, die de afhandeling van deze taken met zich meebrengt; de verhouding tussen het aanbod van het werk en de mogelijkheid dit uit te voeren.

Vaorts wordt aandacht besteed aan de ervaringen van de ambtenaren, hun kennis en houding en de knelpunten die zij zelf ervaren.

Hiertoe zijn er in de periode januari-maart 1981 schriftelijke interviews gehouden onder een, door een representatieve steekproef bepaalde, groep ambtenaren van de vreemdelingendiensten in Nederland.

Voor een verslag van dit onderzoek verwijzen wij naar het WODC-rapport over dit onderwerp (3).

Daarnaast leek het van belang de vreemdelingen zelf te vragen naar hun ervaringen met de vreemdelingendiensten. Het thans voor u liggende verslag bevat de rapportage hierover. Hoewel enig kwantitatief cijfermateriaal is verzameld zal de verslaggeving hoofdzakelijk een kwalitatief karakter dragen.

1.2 Probleemstelling en onderzoeksonderwerp

Met name problemen rond vreemdelingendiensten, gezinshereniging en illegale arbeid hebben de laatste tijd in de media veel aandacht gekregen. Klachten over vreemdelingendiensten die daarin naar voren komen zijn lange wachttijden, willekeurige behandeling, misbruik van wettelijke bevoegdheden etc. De ambtenaren in de grote steden beroepen zich op een te grote werkdruk als gevolg van een tekort aan personele middelen. Onze opdracht luidde de meningen bij vreemdelingen te peilen over hun ervaringen met de vreemdelingendienst.

Wij hebben in dit onderzoek gewerkt aan de hand van de volgende probleemstelling:

* "Hoe ervaren de geïnterviewde Turken, Marokkanen en Surinamers de Nederlandse vreemdelingendiensten en hoe ervaren zij de behandeling door de ambtenaren van de vreemdelingendiensten in de plaatsen waar zij woon- of verblijfplaats hebben".

Om deze probleemstelling nadar te concretiseren zullen wij van een drietal begrippen een nadere omschrijving geven.

a. De geïnterviewden

Zij, die de Turken, Marokkaanse of Surinaamse nationaliteit hebben of gehad hebben. Tevens dienen zij niet langer dan drie jaar geleden contacten te hebben gehad met een vreemdelingendienst. Dit, omdat het ons ging om recente ervaringen.

b. Nederlandse vreemdelingendiensten

Alle diensten, krachtens de wet belast met het toezicht op vreemdelingen, met uitzondering van de grensbewaking. Hun taken zijn tweeledig:

1. executieve taken: alle werkzaamheden die samenhangen met toezicht, controle, opsporing illegalen, uitzetting en bewaring e.d.;
2. administratieve taken: alle werkzaamheden die samenhangen met het verlenen, intrekken, verlengen e.d. van alles wat in de vergunningensfeer ligt, inclusief het daarbij behorende onderzoek en de administratieve werkzaamheden.

In gemeenten met meer dan 25.000 inwoners is er gemeentepolitie. Deze gemeenten hebben aparte vreemdelingendiensten.

In gemeenten met minder dan 25.000 inwoners is er geen gemeentepolitie maar rijkspolitie. In een deel van deze gemeenten worden de administratieve taken vervuld door de desbetreffende gemeentesecretarissen. De executieve taken worden vervuld door de rijkspolitie. In een klein deel van gemeenten met minder dan 25.000 inwoners worden de executieve en administratieve taken vervuld door de rijkspolitie.

Opgemerkt wordt dat enkele taken van de vreemdelingendiensten, voortvloeiend uit de Vreemdelingenwet, worden uitgeoefend door andere diensten. Straatcontroles op het bezit van een geldig identiteitsbewijs kunnen bv. door gewone politie-ambtenaren worden afgehandeld.

c. Ervaringen van de vreemdelingen met vreemdelingendiensten en de ervaringen met betrekking tot de behandeling door de ambtenaar

Het gaat ons hierbij om de eigen mening van de geïnterviewde vreemdeling, ongeacht de vraag of deze mening geheel of gedeeltelijk wordt onderbouwd met feitelijke bewijzen. Het gaat hier om de mening over de behandelend ambtenaar, de behandeling zelf, als ook over het instituut vreemdelingendienst.

Een vreemdeling kan zich bv. rechtvaardig e.q. onrechtvaardig behandeld voelen afgezien van de vraag of een ambtenaar formeel juist handelt.

Voor de uitwerking en beantwoording van bovenstaande probleemstelling zijn de in dit onderzoek gestelde vragen gericht op het verkrijgen van de volgende gegevens:

1. gegevens over de feitelijke behandeling van de geïnterviewde Turken, Marokkanen en Surinamers

tijdens hun contacten met de ambtenaren van de hierboven genoemde vreemdelingendiensten;

- gegevens over de meningen van de geïnterviewde Turken, Marokkanen en Surinamers over bovengenoemde behandeling;

- gegevens over de meningen van de geïnterviewde Turken, Marokkanen en Surinamers over het instituut vreemdelingendiensten;

2. gegevens over de achtergrond van de Turkse, Marokkaanse en Surinaamse respondenten zoals:

- feitelijke gegevens van henzelf. Hierbij is de nadruk gelegd op werk, huisvesting en verblijfsduur. Deze gegevens zijn van belang in verband met de eisen die het Vreemdelingenrecht stelt;

- meningen over de positie van vreemdelingen in Nederland.

De eerste twee punten vloeien voort uit de probleemstelling.

Ten aanzien van het derde punt merken wij op dat deze gegevens vaak onontbeerlijk zijn voor een juist begrip van de antwoorden van de respondenten. Zij geven het kader aan waarbinnen de opmerkingen begrepen moeten worden.

Het onderzoek draagt, zoals gezegd, een kwalitatief karakter. De vragen zijn mondeling gesteld aan de hand van een vragenlijst, die in de bijlage is opgenomen. Eerst stelden wij enige vragen die ons achtergrondinformatie moesten leveren. Hierdoor konden wij hen op basis van de uit het Vreemdelingenrecht ofkomstige criteria nader categoriseren. Een vraag over de indruk van Nederland en Nederlanders in het algemeen, is opgenomen omdat de houding van de vreemdelingen ten opzichte van de vreemdelingendiensten hiermee ten nauwste kan samenhangen. Gaandweg probeerden wij het interview meer toe te spitsen op het verloop van het laatste contact met de vreemdelingendienst. Met deze vragen probeerden wij dieper op dat contact in te gaan. Op dat moment gaven wij de gelegenheid om ervaren problemen naar voren te brengen en om de houding van de vreemdeling ten opzichte van de ambtenaar van de vreemdelingendienst zelf te bepalen. Hier ligt dan ook het zwaartepunt van de interviews.

Later werd gevraagd of de vreemdeling voor zijn stempeel liever naar de politie of naar een civiele dienst gaat. Deze vraag is een uitvloeisel van de motie

Kappeyne van de Coppello c.s., Tweede Kamer, zitting 1979-1980, 15649, nr. 28. Deze vraag is ook aan de ambtenaren van de vreemdelingendiensten gesteld.

Een laatste vraag was bedoeld als afsluiting van het gesprek. Hierbij vroegen wij naar de ervaringen van vrienden en bekenden. Deze gaven de wel verwachte vage antwoorden. Wij hebben dan ook afgezien van het gebruik van de resultaten daarvan.

Nederlandse tolken zijn ons behulpzaam geweest voor wat betreft de Turkse en Marokkaanse respondenten. Ha afloop van de interviews zijn door tolk en onderzoeker tezamen de antwoorden en verhalen opgetekend in een hulplijst. Voor het gemak zijn daarin vele mogelijke onderwerpen, die ter sprake zouden kunnen komen, opgenomen.

De interviews zijn afgenomen in dertien plaatsen verspreid over de randstad in diverse lokaliteiten.

Het overgrote deel van de Turkse en Marokkaanse respondenten zijn in tegenstelling tot de verwachtingen van sommige zegglieden (met name hulpverleners), direct bereid geweest aan het onderzoek mee te werken.

Bij een aantal Surinaamse respondenten hebben wij evenwel een zekere terughoudendheid bemerkt.

In ons onderzoek zijn alleen mannelijke Turken en Marokkanen geïnterviewd. Dit is voor ons geen onverwacht resultaat. Ten eerste hebben wij de meeste interviews afgenomen in openbare gelegenheden; hier komen praktisch geen Turkse en Marokkaanse vrouwen. Ten tweede ligt de macht over het gezin en het daaruitvloeiende recht om als woordvoerder naar buiten te treden, vaak bij de man.

Bij de Surinaamse respondenten hebben wij wel enige vrouwen bereid gevonden aan het onderzoek deel te nemen. In Suriname komen veel éénoudergezinnen voor (meestal moeders met kinderen), waardoor deze vrouwen vaak zeer zelfstandig optreden en in veel sterkere mate een stem naar buiten hebben dan Turkse of Marokkaanse vrouwen.

Tenslotte willen wij er met nadruk op wijzen, dat gezien de beperkte onderzoekopzet, de geldigheid van onze conclusies in eerste instantie beperkt blijft tot de geïnterviewden. Wel zullen we in hoofdstuk 5 trachten enige voorzichtig geformuleerde conclusies te trekken, die een wat grotere reikwijdte hebben.

2 ERVARINGEN VAN TURKEN

2.1 Inleiding

Turkije, een land met ruim 41 miljoen inwoners, is een arm, voornamelijk agrarisch ingesteld land. Door de grote manifeste en verborgen werkloosheid en de minimale sociale voorzieningen zijn velen aangewezen op hun familie om in hun levensonderhoud te kunnen voorzien. De familierelaties zijn dan ook veelal hecht. Door het grote overschot aan arbeidskrachten en (vroeger) de grote vraag uit West-Europa naar goedkope arbeidskrachten, zijn vele Turken in West-Europa gaan werken. Nederland sloot daartoe in 1964 een wervingsovereenkomst met Turkije. Hierdoor konden grote aantallen Turken naar Nederland komen om hier in hun levensonderhoud en dat van hun familie in Turkije te voorzien. Het merendeel heeft een lagere opleiding genoten. Dit is een van de redenen waarom men hen meestal in laaggekwalificeerde en laag betaalde banen tegenkomt. Het idee dat zij voor een langere periode dan voor hun werk noodzakelijk is in Nederland zullen verblijven, werd in het begin niet onderkend. Pas veel later, toen de Nederlandse economie verslechterde en er geen nieuwe arbeidskrachten meer werden geworven, drong het besef door dat deze mensen niet alleen goedkope arbeidskrachten zijn, maar ook mensen met een gezin en hechte familiebanden.

2.2 Achtergrondgegevens

In het tweede deel van onderstaande tabel hebben wij gegevens opgenomen die direct van invloed zijn op de verblijfsrechtelijke positie van de respondent. Voor wat betreft het antwoord op de vraag "bent u van plan tijdelijk dan wel blijvend in Nederland te verblijven" plaatsen wij de volgende kanttekening. Alhoewel het grootste deel van de geïnterviewde Turken zegt hier tijdelijk te blijven moet er rekening gehouden worden met een toch meer blijvende vestiging. De reden hiervoor is ten eerste dat bij vragen als deze een indirecte wissel wordt getrokken

op de vaderlandsliefde, men zal niet graag toegeven
Nederland te verkiezen boven het vaderland (6).

Table 1. Enkele gegevens over de ondervraagde Turken

leeftijd		burgerlijke staat		woonglaats (aantal in- woners)		plan. duur van verblijf		vaardigheid Nederlandse taal	
<18 jr.	2	gehuud	26	< 25.000	3	tijdelijk	19	goed	8
18-35 jr.	24	alleen	10	25.000 150.000	11	blijvend	11	matig	17
35-45 jr.	9			>150.000	22	niet dul- delijk	6	slacht	11
>45 jr.	1								

"titel"		toewerkstellings- vergunning		werk		huisvesting		verblijfsduur	
m.v.v.	2	ja	7	ja	26	zelfstandig	16	0-1 jr.	4
v.t.v.	19	neen	20	neen	10	onzelfstan- dig	20	1-3 jr.	8
vest. verg.	10	geen op- geef	7					3-5 jr.	4
10 2- status	3							>5 jr.	20
geen titel	1								
genetu- ralliseerd	1								

m.v.v.= machtiging tot voorlopig verblijf v.t.v.=vergunning tot verblijf.
10 2-status=afhankelijke status voornamelijk voor gezinsleden.

De tweede reden is dat het vreemdelingenbeleid is gericht geweest op een tijdelijk verblijf. Dit komt tot uitdrukking in een lange periode van onzekerheid waarin het voor de vreemdelingen onduidelijk is of zij zich hier blijvend zullen mogen vestigen.

Werk, huisvesting en discriminatie

De door ons binnanderde Turken hebben voornamelijk problemen met werk, huisvesting en discriminatie. Juist werk en huisvesting zijn belangrijk om voor een verblijfstitel in aanmerking te komen. Het vinden van werk of het krijgen van beter werk wordt door de vele Turken als moeilijk ervaren. Opmerkingen als "door het instorten van de arbeidsmarkt wordt het vooral voor buitenlandse werknemers steeds moeilijker om werk te vinden" worden veel gehoord. Duidelijk is dat zij in een moeilijke positie zitten. Dit wordt versterkt door het laaggekwalificeerde werk, dat zij vaak uitoefenen. "Ik werk allang op een kippen-
slach-

Tabel 1: Enkele gegevens over de ondervraagde Turken

leeftijd		burgerlijke staat		woonplaats (aantal inwoners)		plan, duur van verblijf		vaardigheid Nederlandse taal	
<18 jr.	2	gehuwd	26	< 25.000	3	tijdelijk	19	goed	8
18-35 jr.	24	alleen	10	25.000 150.000	11	blijvend	11	matig	17
35-45 jr.	9			>150.000	22	niet duidelijk	6	slecht	11
>45 jr.	1								

"titel"		toewerkstellingsvergunning		werk		huisvesting		verblijfsduur	
m.v.v.	2	ja	9	ja	26	zelfstandig	16	0-1 jr.	4
v.t.v.	19	neen	20	neen	10	onzelfstandig	20	1-3 jr.	8
vest. verg.	10	geen opgaaf	7					3-5 jr.	4
10 2-status	3							>5 jr.	20
geen titel	1								
genaturaliseerd	1								

m.v.v.= machtiging tot voorloepig verblijf; v.t.v.=vergunning tot verblijf.
10 2-status=afhankelijke status voornamelijk voor gezinsleden.

terij. Dat is heel vies werk. Nederlanders willen dat niet doen, daar zijn alleen buitenlanders goed voor". Vanuit dit soort werk is het moeilijk om aan lichter of beter werk te komen. Buitenlanders hebben geen keuze voor het soort werk. "Een buitenlander heeft geen kans om lichter werk te krijgen. Als hij daar om vraagt is het werken of de daur uit". Een ander is bang dat hij vervangen wordt door machines. "Ze hebben het meeste al vervangen door machines, dat laatste stukje zal ook nog wel eens gebeuren. Dan gaan de gastarbeiders het land uit".

Ook ondervinden zij in hun werk al gauw discriminatie van medearbeiders of directe chefs. "Ik moest als enige buitenlander het werk doen dat enkele anderen (Nederlanders) met z'n vieren deden. Ik vroeg of het de bedoeling was dat ik het werk alleen bleef doen of dat ik hulp kreeg.

"Hond houden of eruit" was het antwoord. Ik moest later een papier ondertekenen dat mijn eigen ontslag-aanvraag bleek te zijn".

Naast het werk is het vinden van goede huisvesting voor vele Turken een groot probleem. Ten eerste wordt er op de woningmarkt gediscrimineerd ten opzichte van buitenlanders (2). Ten tweede is een door een Turk als voldoende huisvesting aangemerkte woning niet automatische "passende huisvesting" in de zin van het vreemdelingenrecht. Ten derde wordt de door een gemeente afgegeven (woon)vergunning gekoppeld aan de verblijfsduur in een bepaalde gemeente. "Huizen zijn te duur voor buitenlanders, ik sta al lang ingeschreven bij huisvesting, maar heb nog steeds geen huis om mijn gezin te laten komen".

Evenals in het vorige geval blijkt bij de volgende respondent het vinden van een passende woonruimte in het kader van gezinshereniging moeilijk.

"Ik moet nog vijf jaar wachten voor ik misschien in aanmerking zou komen voor een huis. Wat moet ik met nog vijf jaar wachten. Ik wil mijn gezin over laten komen, maar ik moet eerst een woning hebben".

Wanneer men uiteindelijk een woonvergunning heeft kan het ook nog fout gaan. "Ik heb eerst voor huisvesting gezorgd voor mezelf en mijn gezin. Met mijn woonvergunning ging ik naar de vreemdelingendienst. Ik kwam in aanmerking voor de gezinsherenigingsregeling. Papieren werden opgestuurd naar Ankara. Zij moesten daar alles rondkrijgen. Lukt dit niet binnen drie maanden, dan is alles voor niets geweest en kan ik opnieuw beginnen".

In tegenstelling tot werk en huisvesting roemen enkele respondenten het systeem van sociale zekerheid in Nederland.

Integratie in en acceptatie door de Nederlandse samenleving

Evenveel Turken voelen zich wel als niet door de Nederlanders in het algemeen geaccepteerd (totaal vier vijfde deel van de respondenten). "Ik heb veel Nederlandse vrienden en kan daar goed mee opschieten", en "Ik heb nooit problemen, ik vind dat wanneer iemand zichzelf goed gedraagt, de andere partij zich ook goed gedraagt. Gedraag je je prof dan krijgt zo iemand een hekel aan je en dus aan alle Turken".

Veel respondenten bemerken echter weinig van deze problematiek, omdat zij ofwel de Nederlandse taal niet beheersen ofwel buiten hun collega's op het werk geen contacten met Nederlanders hebben. "Vroeger begreep ik niet wat men zei en dacht, dat het vriendelijk bedoeld was. Nu versta ik de scheldwoorden en bemerk ik discriminatie".

Verhalen over discriminatie zijn er legio. Deze verhalen hebben voornamelijk betrekking op het weigeren van Turken in discotheken en cafe's. "Als je met z'n tweeën bent, laten ze je in ontspanningsplaatsen niet binnen. "Dan zijn jullie niet in de hand te houden". Ook wel begrijpelijk, maar het doet pijn".

Een interview begint met de volgende vraag: "Hilt u niet tegen mij schelden". Op onze vraag wat hij daarmee bedoelt, antwoordt hij dat hij vaak uitgescholden wordt omdat hij buitenlander is.

Opmerkelijk is dat betrekkelijk veel respondenten een verslechterende verhouding tussen Nederlanders en buitenlanders signaleren. De stelling dat er in Nederland niet wordt gediscrimineerd is nu echt wel verleden tijd (2).

2.3 Ervaringen van Turken met vreemdelingendiensten

In dit deel komen de onderwerpen ter sprake die de respondenten al dan niet als problematisch ervaren in hun contacten met de vreemdelingendienst, al. wachtproblemen en problemen met de vreemdelingendienst zelf.

Wachtproblemen

Uit vele publicaties is ons duidelijk, dat vele vreemdelingen het lange wachten als problematisch ervaren. Dit is ook reeds door een aantal vreemdelingendiensten onderkend. Enige grotere diensten zijn voor onze dataverzameling reeds overgegaan op een afspraakregeling. Anderen zijn bezig met het opzetten van zo'n systeem.

Ongeveer de helft van de Turkse respondenten ervoert het wachten als een probleem. De helft van die respondenten wordt binnen eenhalfuur geholpen. In kleinere plaatsen (met minder dan 150.000 inwoners)

is het wachten veel minder problematisch. Praktisch niemand hoeft lang te wachten. In grotere plaatsen is het wachtprobleem, zoals verwacht, veel urgenter. Lange wachttijden tot wel zeven uren worden genoemd. De reden hiervoor is ondermeer dat een zeer groot aantal vreemdelingen zich juist daar hebben gevestigd zonder dat de vreemdelingendiensten meer armslag hebben gekregen. Het mag bekend worden verondersteld dat in Amsterdam de vreemdelingen zich 's nachts in de rij voegden, wachtend op het openingsuur van de dienst. Door het invoeren van een afspraakregeling aldaar zijn die problemen nu grotendeels opgelost. Een originele manier om de wachttijden te bekorten geeft het volgende voorbeeld. Een tolk, in dienst van een groot bedrijf, verzamelt vooraf alle benodigde gegevens, paspoorten etc. Eventuele problemen bespreekt hij met de ambtenaar van deze kleine vreemdelingendienst. Vervolgens worden zij allemaal per bedrijfsbus naar de vreemdelingendienst vervoerd, teneinde de aldaar klaarliggende formulieren te tekenen.

Nogmaals maken wij melding van het feit dat steeds meer grotere plaatsen, waar nodig, zijn overgegaan op een afspraakregeling ter bekorting van de wachttijden. In kleinere plaatsen is dit minder urgent, omdat daar de wachttijden veelal beperkt blijven tot maximaal een half uur.

Taalproblemen

Taalproblemen zijn voor de hand liggend. De meeste Turken waarmee wij gesproken hebben spreken geen of zeer gebrekkig Nederlands. Ook de ambtenaren van de vreemdelingendiensten zijn hiervoor niet opgeleid. Slechts enkelen volg(d)en een taalcursus¹. Voorts is slechts zelden bij de vreemdelingendienst een tolk aanwezig. Bijna de helft van de respondenten meent dan ook problemen met de Nederlandse taal te hebben bij het contact met de vreemdelingendienst. Ongeveer tweederde van deze respondenten ondervindt taalproblemen tussen de ambtenaren en henzelf. Zij, die problemen met de taal ervaren, proberen veelal door het meenemen en/of inschakelen van al dan niet deskundige vrienden of familieleden tot een oplossing te komen. Dit wordt dan ook door de ambtenaar toegestaan.

¹. Uit het WODC-onderzoek naar het functioneren van de "vreemdelingendiensten" blijkt, dat 3% van de respondenten een taalcursus volgt of gevolgd heeft.

Het is opvallend dat niet alle respondenten het belang van het elkaar goed verstaan inzien. Drie voorbeelden:

- een Turk bekent dat, wanneer hij de ambtenaar niet verstaat, hij volstaat met "goed" en "ja";
- een ander is van mening dat het contact tussen de ambtenaar en hem mogelijk is zonder de taal redelijk te beheersen;
- een respondent geeft op geen taalproblemen te hebben terwijl uit de verdere gegevens blijkt dat hij een wettelijke meldingsplicht heeft (vermeld in zijn paspoort); hiervan weet hij echter niets.

Zelfs het inschakelen van een tolk, hetzij door de vreemdelingendienst hetzij door de vreemdeling zelf, blijkt niet altijd te leiden tot een vlotter verloop van het contact. Het name ontbreekt bij tolken vaak de kennis van het desbetreffende dialect ofwel deskundigheid op het specifieke terrein van het vreemdelingenrecht. Daarnaast zijn er klachten gemeld over landgenoten die zo'n hoge vergoeding voor hun werkzaamheden vragen, dat dit de respondent doet afzien van een verdere inschakeling van derden, met soms zeer nadelige gevolgen van dien.

Reden waarom Turken vaak geen gebruik maken van de hulp van een tolk van de vreemdelingendienst is, dat zij die als niet eerlijk beschouwen.

Ambtenaar Vreemdelingendienst

In bijna alle contacten met de vreemdelingendienst speelt de ambtenaar een grote rol. Hij staat de vreemdeling te woord, geeft of wijgert een verblijfstitel, geeft adviezen etc. Een goede verstandhouding tussen ambtenaar en vreemdeling is dan ook van groot belang.

Veelal zal de mening over de houding van de ambtenaar sterk afhangen van andere ervaringen met soortgelijke ambtenaren in het land van herkomst en in Nederland. Ook kunnen culturele verschillen van invloed zijn.

Hoe normaal het voor Nederlanders ook mag zijn dat bv. de vrouw haar eigen papieren tekent, toch mag men niet verwachten dat dit door de Turkse vrouw en man zomaar zal worden geaccepteerd. Dit kan echter wel invloed hebben op de houding ten opzichte van de ambtenaar. De invloeden van voorgenoemde ervaringen konden wij echter niet meten. Een groot aantal Turken omschrijft hun behandeling als correct, vriendelijk of normaal. Indien men de behandeling zo omschrijft wordt er in de meeste gevallen over dit onderwerp niet verder

uitgeweid. Men volstaat dan met bovenstaande, enkelvoudige opmerkingen.

Opvallend is de koppeling die wordt gelegd tussen 'geen problemen' en het goed-behandeld-worden. Iemand die zonder moete zijn stempel krijgt, zal zich niet zo slecht behandeld voelen. Ook respondenten met werk voelen zichzelf in overgrote maederheid correct behandeld door de ambtenaar van de vreemdelingendienst. Zij, die geen werk hebben, zijn echter in veel mindere mate positief. Een slechte behandeling door de ambtenaren wordt getypeerd met opmerkingen als: "De ambtenaar is kortaf, hij luistert niet, hij geeft geen inlichtingen". Ook de volgende sterke uitspraken worden naar voren gebracht: "De ambtenaar is onmenselijk, hij gelooft buitenlanders niet, er heerst onbegrip voor problemen en achterdocht". Nogmaals zij vermeld dat dit de gevoelens van onze respondenten zijn. Over het al dan niet terecht zijn van deze klachten kunnen wij geen oordeel vellen.

Eén van de respondenten krijgt bv. geen vestigingsvergunning en vindt dat de ambtenaar hierdoor onrechtvaardig handelt. Uit zijn verhaal blijkt echter dat hij niet voldoet aan de formele voorwaarden, gesteld in de Vreemdelingenwet, met name het hebben van werk.

Vragen over het in behandeling nemen van verblijfstittels, het terugsturen en de frequentie daarvan en het herroepen van gedane toezeggingen wordt door een groot aantal respondenten beantwoord. Bijna alle verzoeken om een verblijfstitel zijn in behandeling genomen. Dit zegt echter niets over het succes van de vreemdeling om door te dringen tot de burelen van de ambtenaar van de vreemdelingendienst. Een Turkse respondent werd bv. na zeven uur wachten door de portier teruggestuurd. Bijna de helft van de Turken is één of meer keren teruggestuurd, meestal slechts een keer. De redenen hiervoor zijn onder andere het vergeten mee te nemen van paspoorten, geboortebewijzen, werkbescheiden, huisvestigingspapieren, schoolverklaringen en andere bewijsstukken of gegevens die de ambtenaar dringend van node heeft. In vele gevallen leidt dit tot hernieuwd wachten. Ter illustratie van de problemen met betrekking tot het terugsturen hebben wij een tweetal verhalen integraal opgenomen.

"Toen ik bij de vreemdelingendienst kwam om een verblijfsvergunning te vragen op grond van gezinshereniging, moest ik eerst een bewijs halen dat de rest van mijn familie hier woonde. Ik ben met dat bewijs teruggekomen. Op het moment dat ik vertelde dat mijn moeder niet in Nederland woonde, kwamen er problemen. Ik moest eerst een papier hebben waaruit bleek dat ik een echte zoon van mijn moeder was. Dat papier moest uit Turkije komen. De ambtenaar had gezegd dat als dat

papier er was, de zaak wel in orde zou komen. Nadat dat papier vertaald was, kwam de ambtenaar op zijn eerdere gedone uitspraak terug en zei, dat ik nog geen vergunning kreeg voordat hij een bewijs van een inschrijving had van één of andere officiële opleiding. Ik spreek echter nauwelijks Nederlands, waardoor geen enkele opleiding mij acceptaert".

Hoewel deze respondent in de overtuiging is dat hij zijn verlijftitel zal krijgen, nadat hij aan de eisen van het eerste formulier heeft voldaan, blijkt dat dit slechts één van de vereisten voor een verlijftitel is.

Het andere, meer positieve verhaal gaat over een Turkse winkelier die bij de vreemdelingendienst is. "Ik had mijn werkvergunning niet bij me en werd nu lang wachten teruggestuurd. Op mijn vraag of ik de volgende dag weer zolang zou moeten wachten, werd mij meegedeeld dat als ik het kan halen, ik meteen dezelfde dag nog kon terugkomen en direct naar binnen kon wippen".

Andere problemen (die door meerdere Turken worden genoemd) betreffen het tekort aan ambtenaren, waardoor het werk naar de mening van de respondenten wordt afgeraffeld en men binnen een paar minuten weer op straat staat. Ook wordt het ongeloof van de ambtenaar als probleem ervaren. De ambtenaar geeft soms blijk van wantrouwen ten opzichte van de gegevens die de respondent verstrekt. Sommige ambtenaren treden de vreemdelingen intimiderend tegemoet; zo althans wordt dat door de desbetreffende respondenten ervaren. "De ambtenaar laat je bibberen", komt in een van de gesprekken naar voren.

Enkele respondenten merken op dat de ambtenaar van de vreemdelingendienst hen in formele, ambtelijke taal toespreekt en hen verder ook formeel behandelt. Een van de uitspraken is: "Vroeger was er een ambtenaar die mijn zaak elke keer behandelde, er was een soort vertrouwelijkheid. Sinds een jaar is er een jongere. Die is niet zo goedmoedelijk, hij is formeler en komt strenger over".

Het vaker bij de vreemdelingendienst komen kan echter ook leiden tot een zeker vriendschappelijkheid. Illustratief hiervoor is de Turk, die zegt "hoe vaker ik bij de vreemdelingendienst kwam, des te beter en vriendschappelijker het ging. Nu ben ik goede maatjes".

Een overal-indruk wordt gegeven door de antwoorden op de expliciet gestelde vraag of men zich rechtvaardig dan wel onrechtvaardig behandeld voelt. Ruim tweederde van de respondenten voelt zich rechtvaardig behandeld. Ook hier is het beeld positiever in de kleinere plaatsen.

Opvallend is dat meerdere respondenten gevoelens van (on)rechtvaardigheid koppelen aan het al dan niet hebben van problemen, zoals die met betrekking tot de taal. "Wanneer je de taal spreekt is het geen probleem. Als je je gewoon en vriendelijk gedraagt, staat de ander je ook menselijk te woord. Als je zelf grof bent, worden zij ook grof. Dit is zeer menselijk". Een andere respondent vindt achteraf dat hij rechtvaardig behandeld is: "Zolang er geen grote moeilijkheden zijn, ontstaan er ook geen problemen met ambtenaren". Naarmate het geval gecompliceerder wordt, neemt het gevoel dat men onrechtvaardig behandeld wordt toe. Bovenstaande respondent wijst op de korte tijd die voor zo'n geval uitgetrokken wordt. Een Turk die zich onrechtvaardig behandeld voelt gaat zover te stellen dat "alle andere nationaliteiten beter behandeld worden dan wij".

Onze vraag of er voldoende aandacht wordt besteed aan de aangedragen problemen, is in de grote plaatsen vaak negatief beantwoord. In de kleinere plaatsen is men ook hier aanmerkelijk meer tevreden. Hier zijn vier-vijfde van de antwoorden positief.

Ondersteuning en hulpverlening

Meer dan eenderde van de respondenten heeft contacten gehad met een professionele hulpverlener of instantie. Over de aard van dit contact is niet verder doorgepraat. Een groot aantal respondenten neemt vrienden en/of familieleden tot hulp of steun mee naar de vreemdelingendienst. Regel is, dat zij met de vreemdelingen mee mogen. In enkele gevallen wordt dit door de ambtenaar echter geweigerd.

Instituut Vreemdelingendienst

In het algemeen hebben de Turkse respondenten weinig inzicht in de procedures, taken, inrichting en werkwijze van de vreemdelingendienst.

Veelal is niet meer bekend dan dat dit het instituut is waar men een stempel moet halen. Omtrent de vereisten voor verlening, weigeringsgronden, kortom het materiële vreemdelingenrecht, is weinig bekend.

Duidelijk is dat een aantal respondenten de vreemdelingendienst als hulp- en informatie-instituut zien. Zo merkt een respondent op: "Ze doen niet waarvoor ze zijn aangesteld, nl. de belangen van de vreemdelingen behartigen".

De mening over het instituut vreemdelingendienst wordt vaak negatief beïnvloed door huiscontroles die op een "onbeschofte" soms zelfs onwettige wijze zouden worden uitgevoerd. "Zolang de agenten op het bureau zijn, gedragen ze zich fatsoenlijk. Maar bij invallen gedragen ze zich verschrikkelijk onbeschoft.

Ik ben woest over het feit dat de politie om de haverklap invallen doet zonder dat zij dit doen aan de overkant waar openlijk drugs worden verhandeld en "gerookt" wordt. Woest ben ik ook over hun optreden tijdens een inval. Waarom moet iedereen verdacht zijn? Waarom het trik-trak spel (...) dichtgeklapt en arme op de tofel gehoukt? Als ik terwiji ik mijn papieren laat zien vraag waarom ze dat doen, is het van: "bek houden, wij zijn politie, wij doen ons werk".

Klachten over huiszoekingen zijn vrij algemeen. "Bij een huiszoeking werd ik afgeblaft en ondanks dat mijn papieren in orde waren, als 'verboden toerist' behandeld. Ik vind dat de vreemdelingendienst zich correct moet gedragen, geen huiszoekingen mag doen zonder daarvoor bij entrée direct het bevel tot huiszoeking te laten zien en niemand moet beledigen als daar geen reden toe is. Ik heb zelf de ambtenaar gewezen op het onheuse in zijn behandeling, maar daar had hij niets mee te maken".

Slechts een klein aantal respondenten is bang zomaar uit Nederland gezet te zullen worden. Zij, die opgaan doen van angstgevoelens, hebben allen een vergunning tot verblijf.

Motie Koppavne van de Coppelja¹

Op onze vraag en nadere toelichting over de scheiding tussen administratieve en executieve taken bij de vreemdelingendienst, is door tweevijfde van alle respondenten "geen voorkeur" als antwoord gekozen. In enkele kleinere plaatsen werd de voorkeur aan de politie gegeven. In de grote plaatsen werd merendeels ofwel niet geantwoord ofwel de voorkeur gegeven aan het gemeentehuis. Meestal zijn deze keuzes niet met argumenten onderbouwd. Dit steunt ons in de conclusie dat de respondenten in het algemeen onvoldoende inzicht hebben in de organisatie en werkwijze van de diensten.

Voorgestelde veranderingen bij de vreemdelingendienst

Bijne de helft van de respondenten wil wel iets veranderen. Deze veranderingen hebben betrekking op zowel gedrag en houding van de ambtenaar als op de vreemdelingendienst zelf.

Ontevreden respondenten leggen de nadruk op een vriendelijker en menselijker benadering door de ambtenaar. Voorstellen tot veranderingen bij het instituut vreemdelingendienst zijn:

¹(Zie blz. 3).

1. het invoeren van een afspraakstelsel, waardoor de wachttijden kunnen worden bekort;
2. het toevoegen van meer ambtenaren aan de diensten, waardoor er meer tijd voor de vreemdeling kan worden uitgetrokken;
3. het in dienst nemen van tolken en/of Turks sprekende ambtenaren
4. het invoeren van een klein kaartje waarop alle gegevens, zoals vereist in het vreemdelingenrecht, staan vermeld. Dit ter vervanging van de plicht altijd het paspoort bij zich te dragen;
5. het vertalen van brochures, vergunningen en informatiemateriaal;
6. het geven van meer informatie over aard en inrichting van de vreemdelingendienst en de verblijfsrechtelijke positie;
7. het omvormen van de vreemdelingendienst tot een instituut waar men ook met vragen en problemen, niet verband houdend met de verblijfsrechtelijke positie, terecht kan, en
8. de mogelijkheid scheppen dat een inbewaaringgestelde vriend of familielid kan worden bezocht.

Over de vraag in hoeverre deze veranderingen door andere Turken worden ondersteund, kunnen wij natuurlijk geen uitsluitsel geven. Voorstellen tot verandering werden veelal door een respondent gegeven.

2.4 Kernpunten

Algemeen

1. Vele Turkse respondenten ervaren hun problemen met het vinden van werk of huisvesting als een zwaardere belasting dan hun periodieke bezoek aan de vreemdelingendienst. Gewezen wordt op de moeilijke situatie voor vreemdelingen in Nederland. Zij zeggen gebonden te zijn aan onprettig, vaak smerig werk. Hun verwachtingen op verbetering zijn gering. Velen hebben moeilijkheden met het vinden van woonruimte die geschikt is voor gezinshereniging. Regelingen op dit gebied werken vaak in hun nadeel. Natuurlijk speelt onbekendheid met de Nederlandse taal en samenleving

ook een rol. Men signaleert dat de houding van Nederlanders ten opzichte van hen verslechtert.

Ambtenaar, Vreemdelingendienst

2. Driekwart van de Turkse respondenten is tevreden over gedrag, houding en behandeling door ambtenaren van vreemdelingendiensten. In kleinere plaatsen is dit beeld nog positiever. Opvallend is dat wanneer men werk heeft en daardoor gemakkelijker krijgt wat men wil hebben, er praktisch geen problemen ontstaan tussen de ambtenaren en de respondenten.
3. Vaak worden de respondenten teruggestuurd. De redenen hiervoor zijn o.a. laksheid met betrekking tot het meenemen van benodigde papieren en aanwezigheid van de vreemdelingen hierover. Wij hebben de indruk dat de ambtenaar soms te gemakkelijk iemand teruggestuurt en niet de consequenties overziet die dit voor de vreemdeling meebrengt.

Vreemdelingendienst

4. In grote plaatsen is het wachten voordat men wordt geholpen een groot probleem. In kleinere plaatsen speelt dit in veel geringere mate. Door het invoeren van afspraakregelingen is de situatie sterk verbeterd.
5. Tweederde van de Turkse respondenten heeft problemen met de taal. Talken ontbreken veelal, evenals vertalingen van brochures, brieven en beschikkingen.
6. De behoefte aan informatie is groot. Dit betreft zowel algemene informatie over de inrichting van de Nederlandse maatschappij als ook het functioneren van de vreemdelingendiensten. Ambtenaren zeggen vaak niet meer dan zij "nodig" achten.
7. De Turkse respondenten klagen regelmatig over de onbeschofte of soms onwettige wijze waarop huiscontroles worden uitgevoerd.

3 ERVARINGEN VAN MAROKKANEN

3.1 Inleiding

Marokko is ongeveer vijftien maal zo groot als Nederland en telt ongeveer 18 miljoen inwoners.

De drie grootste steden zijn Casablanca, Rabat (de hoofdstad) en Marakesh (totaal 1.8800.000 inwoners).

Het merendeel van de Marokkanen spreekt een Arabisch dialect ("Marokkaans" of een berbertaal). De officiële taal is klassiek Arabisch.

In Midden- en Zuid-Marokko (ex-Frans protectoraat) spreken velen Frans, in Noord-Marokko (ex-Spaans gebied) Spaans. Marokko telt ongeveer 300 stammen en volken. De Berbers (6 miljoen) vormen de autochtone bevolkers.

De Marokkaanse koning Hassan II, is niet alleen leider van de staat, maar ook leider van de Islam in zijn land.

Het grootste deel van de bevolking is voor haar bestaan op de agrarische sector aangewezen. Er is metaal- en textielindustrie. Als delfstof wordt in Marokko fosfaat gewonnen. De Marokkaanse stranden worden als toeristentrekker steeds belangrijker. Marokko heeft een werkloosheidspercentage van ongeveer 30%.

Na Frankrijk begon Nederland tussen 1966 en 1967 grote groepen Marokkanen op de arbeidsmarkt in te zetten. In 1969 werd daartoe met Marokko een wervingsovereenkomst gesloten. In Nederland wonen nu ongeveer 64.000 Marokkanen. De huidige toename van hun aantal wordt niet toegeschreven aan de nieuwe komst van arbeidskrachten, maar aan regulatie, gezinshereniging en gezinsuitbreiding.

3.2 Achtergrondgegevens

In tabel 2 is algemene informatie opgenomen over de 33 geïnterviewde Marokkanen.

Label 21 Enkele gegevens over de ondervraagde Marokkanen

leeftijd		burgerlijke staat		woonplaats (aantal inwoners)		plan. duur van verblijf		veerdigheid Nederlandse taal	
<18 jr.	1	getrouwd	20	< 25.000	5	tijdelijk	13	goed	7
18-35 jr.	28	alleen	13	25.000 150.000	10	blijvend	3	matig	19
35-45 jr.	3			>150.000	10	niet duidelijk	17	slecht	5
>45 jr.	0								

"titel"*		werkstellingsvergunning		werk		huisvesting		verblijfsduur	
m.v.v.	ja	ja	10	ja	86	zelfstandig	86	0-1 jr.	6
v.t.v.	21	neen	15	neen	10	onzelfstandig	10	1-3 jr.	18
vest. verg.	0	geen opgeef	2					3-5 jr.	0
BO status	0							>5 jr.	3
geen titel	0								
genaturaliseerd	5								

* Voor een verklaring van de gebruikte afkortingen zie bijl. 10.

Voor wat betreft het antwoord op de vraag "bent u van plan tijdelijk dan wel blijvend in Nederland te verblijven", verwijzen wij naar hoofdstuk 2, paragraaf 2.2 (De strekking van dit verhaal is ook geldend voor de meeste Marokkanen).

Werk, huisvesting en discriminatie

De door ons geïnterviewde Marokkanen beoordelen Nederland als gemiddeld positief maar ondervinden de laatste tijd wel een toenemende discriminerende behandeling. Het positieve van Nederland ligt vooral in het feit, dat ze hier kunnen werken. Dit in tegenstelling tot Marokko.

Dok bij deze groep vreemdelingen is het vinden van prettiger werk dan dat waarmee men veelal begint een groot probleem. Het allergeeueste deel van de respondenten zegt geen kans te hebben op beter werk (vaak is bedoeld werk dat ook door Nederlanders wordt gedaan). Zo merkt iemand op dat in het Westland altijd

wel werk te vinden is, maar dat er geen kans is op een beetje leuker werk.

Over de kansen op huisvesting is men bijna altijd negatief. Enige Marokkanen zeggen dat de Nederlanders in het algemeen bij de woningdistributie worden voortgetrokken. "Nederlanders krijgen na twee a drie jaar wachten een huis, Marokkanen krijgen na zes jaar wachten nog geen huis; Nederlanders die zich inschrijven krijgen na anderhalf jaar een huis en als ze scheiden krijgen ze binnen twee a drie weken een tweede huis, zodat men zijn eigen weg kan gaan". Als men uiteindelijk een aanbod voor een woning krijgt, blijkt deze veelal te duur te zijn.

Passende huisvesting is evenwel een van de vereisten om voor gezinshoringing in aanmerking te komen; hierover zegt iemand: "Na zeven jaar ingeschreven te hebben gestaan, kreeg ik een halve woning aangeboden. Ik wilde een hele woning om mijn gezin te kunnen laten overkomen. Aangezien zo'n woning f. 800,- per maand kost en ik maar f. 1.100,- verdien, kan dat dus niet. Concluderend blijkt dat evenals de Turkse respondenten, de Marokkaanse respondenten veel problemen ondervinden met het vinden van goede huisvesting en een leuke, redelijk betaalde baan.

Integratie in en acceptatie door de Nederlandse samenleving

Meer dan de helft van de door ons geïnterviewde Marokkanen voelt zich gediscrimineerd door Nederlanders of Nederlandse instellingen. Zij klagen over discriminatie op welhaast elk terrein.

Discriminatie wordt ervaren bij het uitgaan en in de werksituatie door collega's of chefs. Ook door de politie, door het publiek, door ambtelijke diensten en op school voelen zij zich gediscrimineerd. "Ik word vaak gediscrimineerd; dit varieert van alleen minachtend nankijken tot uitgescholden worden en opmerkingen zoals 'ga terug naar Marokko'.

"Nederland is een prachtig land, door de discriminatie begin ik erop af te knappen".

Sommige horeca-exploitanten dragen hun portiers op ervoor te zorgen dat er geen of niet "te veel" buitenlanders worden toegelaten. Hierover zijn de laatste tijd enige processen gevoerd, waaruit ook veroordelende vonnissen zijn voortgekomen (onder andere in Utrecht, Amsterdam).

Een jonge Marokkaan zegt: "Als ik naar een discotheek ga, word ik of niet toegelaten of als ik binnen ben met grote ogen aangestaard. Als ik daar wat van zeg, is het maar een grapje, ze discrimineren niet".

Over de Nederlanders zegt een Marokkaan, die hier elf jaar woont: "Nederlanders houden je altijd op een af-

stand. Je bent goed genoeg om voor ze te werken maar voor de rest willen ze niets van je weten. Ik heb nu nog geen Nederlandse vrienden of bekenden". Men klaagt ook over discriminatie door ambtenaren. Op een gemeentesecretarie zegt een ambtenaar: "Ik krijg hoofdzijn van jullie rot Marokkanen". Ondanks het feit dat er op veel scholen voorlichting over buitenlanders in Nederland wordt gegeven, leidt dit niet altijd tot een betere verstandhouding. Een zeventienjarige jongen zegt dat hij bij bepaalde leraren minder kansen krijgt dan de Nederlandse leerlingen. Zijn leeftijdgenoten zeggen vaak: "Stomme Turk (!), donder op naar je eigen land". Veel Marokkanen zeggen dat de verstandhouding tussen Nederlanders en buitenlanders een aantal jaren geleden veel beter was. Als oorzaak van de toenemende discriminatie ziet men de verslechterende economische situatie met als gevolg grotere werkloosheid. "Ik vind dat de laatste paar jaar, nu er meer werkloosheid komt, er vaak ook meer discriminatie is, terwijl wij toch de baantjes doen die geen Nederlander aanneemt". Ook zijn er veel opmerkingen in de trant van "Sommigen discrimineren, anderen zijn vriendelijk en behulpzaam". Opvallend is, dat discriminatieproblemen als eerste worden opgeworpen. Men heeft de indruk dat discriminatie vooral de Marokkanen erg hoog zit.

3.3 Ervaringen van Marokkanen met vreemdelingsdiensten

Achtereenvolgens zullen hier aan de orde komen wachtproblemen, taalproblemen, meningen over de behandelend ambtenaar en over het instituut vreemdelingsdienst.

Wachtproblemen

De groep Marokkaanse respondenten ondervinden minder problemen met betrekking tot het wachten dan de Turken. Een ruime meerderheid van de respondenten werd binnen een half uur geholpen. Men geeft dan ook aanmerkelijk minder vaak het wachten als probleem op. Dit blijkt ook uit het feit dat er naar aanleiding van onze vragen geen verhalen loskwamen. Alle respondenten volstaan met het sec noemen van de door hen gewachte tijd.

Ook hier zijn er enkele uitschieters met wachttijden van meer dan twee uur.

Taalproblemen

Zoals opgemerkt in het vorige hoofdstuk, kunnen deze problemen van grote invloed zijn op het verloop van het contact en het uiteindelijk resultaat, nl.: het al of niet verlenen van de gevraagde voorziening. Uit onze gegevens blijkt dat de geïnterviewde Marokkanen

in mindere mate taalproblemen hebben dan de Turkse respondenten. Dit zou verklaard kunnen worden uit het feit dat het grootste deel van de Marokkaanse respondenten langer dan vijf jaar in Nederland verblijft. Ook hier zien we als hun oplossing voor taalproblemen het meenemen van gezinsleden of vrienden die als tolk/hulpverlener fungeren.

In enkele gevallen zijn tolken aanwezig. Zo vermeldt iemand dat, als er echt grote problemen ontstaan, er wel een tolk wordt bijgeroepen. Dit leidt niet altijd tot een positief resultaat. "Deze tolk werkt niet voor, maar tegen zijn landgenoten" en "Deze tolk werkt met de politie samen". Sommige tolken lijken zich te veel te vereenzelvigen met hun opdrachtgever (de vreemdelingendienst) en ontpoppen zich volgens de respondenten tijdens hun werk als onbezoldigd spurneus, die in de ergste gevallen zelfstandig verhoor afneemt. Voorts wordt het onregelmatig beschikbaar zijn van de tolken naar voren gebracht. Zo vertelt iemand, dat hij de eerste keer met een tolk geen taalproblemen had, maar dat hij een volgende keer zonder tolk wel taalproblemen ondervond.

De mate waarin iemand taalproblemen ondervindt hangt ook nauw samen met de houding van de ambtenaar. "Als ik vraag of de ambtenaar iets nog even wil herhalen doet hij dit met dezelfde woorden. Als hij het langzaam in andere woorden nog eens zou zeggen zou ik het misschien wel begrijpen". Ook hier bestaat een grote behoefte an vertaalde informatie en beschikkingen. Herhaaldelijk geeft men te kennen zich met uitgereikte stukken en brieven geen raad te weten.

Ambtenaar vreemdelingendienst

Meer dan de helft van de respondenten is tevreden over gedrag en houding van de ambtenaren vreemdelingendienst. De grote plaatsen (>150.000 inwoners) scoren beduidend minder positief dan de kleinere. Evenals de Turken lichten de Marokkaanse respondenten hun positieve ervaringen niet nader toe: men volstaat met opmerkingen dat de ambtenaar aardig, vriendelijk, correct, beleefd of zakelijk is.

In plaatsen met minder dan 25.000 inwoners wordt de ambtenaar vreemdelingendienst vaak zeer positief beoordeeld. In deze plaatsen is er vaak meer gelegenheid voor de ambtenaar de vreemdeling beter te leren kennen dan in de grotere.

Het éénrichtingsverkeer tijdens gesprekken bij de vreemdelingendienst wordt door meerdere Marokkanen naar voren gebracht. Een respondent vertelt hoe zijn contact met de ambtenaar vreemdelingendienst verloopt: "Heb je werk? Is het adres nog hetzelfde? Als dit het geval is zet de ambtenaar het stempeltje

en zo is de zaak binnen twee minuten voor elkaar". Dergelijke verhalen over bliksemcontacten bij de vreemdelingendiensten zijn er legio. Er ontstaat geen gesprek, de vreemdeling hoeft alleen met ja en nee te antwoorden en kan dan weer gaan. Veel vreemdelingendiensten durven in dit soort situaties geen vragen te stellen, zich te laten voorlichten. Alle initiatief ligt bij de ambtenaar, de vreemdeling wordt onderzocht en is geen volwaardige deelnemer aan een gesprek. Volgens een Marokkaan verandert dat als de ambtenaar doorkrijgt met een meer 'ontwikkeld' persoon te doen te hebben. Dan zal hij zijn gedrag aanpassen en meer naar een normaal gesprek wijgen. "De ambtenaar was onvriendelijk, kortaf omdat ik dacht een stemmeling voor zich te hebben. Toen hij inzag dat hij geen gelijk had, veranderde zijn houding en was hij voor redn vatbaar".

Negatieve reacties over de persoon van de ambtenaar waren klachten over onvriendelijkheid, kortaf zijn, hautaine opstelling, niet behulpzaam zijn en discriminerende opmerkingen.

"De ambtenaar behandelt mij niet als mens maar echt als vreemdeling". "De laatste keer snuwde hij mij af, hij was zeer kortaf en pakte de beslissing van het Ministerie van Justitie uit mijn handen en gaf een stempel voor tijdelijk verblijf. Ik wilde echter een vestigingsvergunning hebben. Volgens mij doet de ambtenaar moeite om je af te schepen". Een tolk kan niet altijd voor een beter begrip zorg dragen: "De ambtenaar stelde zich zeer hautain op, hij nam zelfs de tolk niet serieus". Meerdere respondenten vermelden dat zij discriminerende opmerkingen te horen krijgen zoals: "Wij is goed hâ" en "Jullie leren hier direct een grote hak op te zetten, dat doe je in Marokko ook niet". Een Nederlander van Marokkaanse afkomst, die goed Nederlands spreekt en zijn vrienden bij hun contacten met de vreemdelingendienst helpt, werd door de ambtenaar te verstaan gegeven dat hij 'moest oprotten naar zijn eigen land'.

Enige respondenten zeggen het gevoel te hebben dat sommige ambtenaren de anten en regels op een willekeurige manier uitleggen, met name wat betreft de periodes waarvoor men verlijfsvergunningen verstrekt. Een respondent wordt gevraagd de volgende dag terug te komen om zijn vestigingsvergunning op te halen, een andere ambtenaar weigert deze de volgende morgen te geven. In het verleden hiervan ligt een klacht over regelrechte pesten e.g. machtsmisbruik.

"Bij aanvraag van een vestigingsvergunning worden allerlei feiten gevraagd. Ga foto's en werkgeversverklaring halen, zei de ambtenaar. Die had ik al bij me. Toch moest ik de volgende dag terugkomen, ik had het

idee, dat hij me hoe dan ook nog een terug wou laten komen".

De overall-indruk van de Marokkaanse respondenten over de houding en behandeling door de ambtenaren vreemdelingendienst is, dat een ruime meerderheid zich rechtvaardig behandeld voelt. In de kleinere plaatsen voelt een aanmerkelijk groter aantal personen zich rechtvaardig behandeld (in vergelijking tot de grotere plaatsen). Veelal geeft men op onrechtvaardig behandeld te zijn als er tussen de ambtenaar vreemdelingendienst en respondent wrijvingen ontstaan op grond van onder andere taalproblemen, onverschilligheid of hatelijke opmerkingen. Ook worden regelmatig interpretatieverschillen over verblijfsrechten als oorzaak van onrechtvaardige behandeling genoemd. "Ik kwam in 1970 Nederland binnen. Ik had een werkvergunning via de Nederlandse ambassade in Marokko. Eind 1978 werd ik ontslagen. Toen ik in 1980 mijn verblijfsvergunning wilde laten verlengen, kreeg ik daar te horen, dat ik direct terug moest naar Marokko. Ik ging daar niet mee accoord en raadpleegde een advocaat. Hij kreeg het voor elkaar dat schorsende werking verleend werd. In dezelfde brief raade het Ministerie van Justitie mij van een vestigingsvergunning aan te vragen, wat ik gedaan heb. Voordat ik weer naar de politie moest had ik weer werk. Maar ik kreeg slechts een verblijfsvergunning voor twee maanden".

Zowel in de kleinere als in de grotere plaatsen wordt er naar de mening van de helft van de respondenten voldoende aandacht geschonken aan hun problemen.

Ondersteuning en hulpverlening

Ruim eenderde van de respondenten heeft weleens vrienden meegenomen ter ondersteuning of hulp. Een evengroot aantal heeft weleens de hulp van een advocaat of maatschappelijk werker ingeroepen. Een respondent vermeldt hierover dat er volgens hem twee soorten advocaten zijn: "Goede, dat wil zeggen van het bureau voor rechtshulp en slechte, die van de vreemdelingendienst, die met hen samenwerken om je zo snel mogelijk het land uit te werken".

Instituut vreemdelingendienst

De meeste Marokkanen hebben uitgesproken meningen over de vreemdelingendienst als instituut.

De meningen van Marokkaanse respondenten over de vreemdelingendienst als instituut worden evenwel vaak opgehangen aan de meningen over de door hen ontmoete ambtenaar vreemdelingendienst. Hierdoor zien we vaak dezelfde antwoorden verschijnen als die, die gegeven zijn bij de vragen naar gedrag en houding van de ambtenaar. Voor een groot aantal vreemdelingen is de

behandelend ambtenaar "de" vreemdelingendienst. Met hem heeft men het directe contact, hij bepaalt het gezicht van de dienst naar buiten. Als het probleem wordt ervaren dat in vele gevallen de diensten geen aandacht besteden aan de persoonlijke problemen en omstandigheden van vreemdelingen. De reden waarom iemand niet werkt of niet kan werken wordt in het oordeel vaak niet betrokken.

"Ik vind dat er vaak te licht over de problemen wordt gedacht. Ik kan niet werken, want mijn pols is dik en staat scheef. Er wordt tegen mij gezegd dat ik werk moet zoeken; ik kan echter geen kracht uitoefenen en werk, waarbij ik deze hand niet hoeft te vermoeien, is niet te vinden. Nu is het zo dat de ambtenaar geen aandacht schenkt aan mijn persoonlijke omstandigheden. Hij vraagt alleen: werk je? Als je antwoord nee is, krijg ik slechts een stempel, willekeurig variërend van twee tot zes maanden".

Ook wordt ingegaan op de waardering van vreemdelingen als mens. "Vaak word je 'wettelijk' rechtvaardig behandeld, als mens wordt je totaal niet gewaardeerd". Verder wordt als zeer belemmerend ervaren, dat naar de mening van vele respondenten de ambtenaren vreemdelingendienst willekeurig optreden.

"De ambtenaren bemoeien zich met elkaar. De één wil een vestigingsvergunning geven, de andere zegt, dat ik er geen recht op heb. Ik moes' een verklaring halen dat ik in de WAO zat. Bij de GMD¹ wilde men niet helpen, daar kreeg ik het advies om met girostrookjes als bewijs voor mijn WAO-uitkering naar de vreemdelingendienst te gaan. Toen de ambtenaar vreemdelingendienst de girostrookjes zag, zei hij: "Zorg dat je wat meer geld overhoudt, want je staat rood, als je over twee maanden ook rood staat, zet ik je het land uit". Willekeur wordt ook ervaren in de interpretatie van regels en wetten. "Voorwaarde voor een vergunning is regelmatig verblijf in Nederland; wat regelmatig is, bepalen de heren van de vreemdelingendienst zelf".

Nast de interpretatie van regels en wetten voert een aantal respondenten aan, dat de vreemdelingendienst zijn eigen regels en wetten maakt.

"De vreemdelingendienst houdt er zijn eigen wetten op na, in die zin dat ze vergunningen waar je recht op hebt niet afgeeft".

"Ik heb het idee dat de ambtenaar vreemdelingendienst zelf zijn wetten en regels maakt en dat deze vaak tegen de officiële wetten ingaan. Ik ben al meer dan tien jaar in Nederland, momenteel heb ik geen werk.

¹ Gemeen schappelijk Medische Dienst.

Men wil nu mijn verblijfsvergunning intrekken, dit is tegen de officiële wet".

Als apart probleem wordt genoemd de straatcontroles. Vele vreemdelingen maken in hun beantwoording van de vragen duidelijk onderscheid tussen de ambtenaren vreemdelingendienst en de op straat surveillerende agenten.

Uit een bepaalde plaats komen veel klachten over surveillerende agenten. "De politie hier is ontzettend gespist op het controleren van buitenlanders. 's Avonds worden buitenlanders zonder meer tot staan gebracht en verzocht hun paspoort te tonen. Ik word zeer regelmatig (enkele malen per week) met mijn auto aangehouden. Volgens mij houdt de politie hier iedereen aan die zwart haar heeft. Zelfs na een eenvoudige verkeersovertreding word je meegenomen naar het bureau"¹ en "De patrouillerende politie houdt buitenlanders aan; als ze geen papieren bij zich hebben moeten ze mee naar het bureau en wordt er gecheckt bij de vreemdelingendienst. Ik had mijn geldige verblijfsvergunning bij me, maar werd toch meegenomen omdat ik mijn paspoort niet bij me had. Ik vind dat als ik mijn verblijfsvergunning bij me heb, mijn paspoort niet meer terzake doet".

Als laatste probleem noemen meerdere respondenten het te weinig gaven van informatie over verblijfsvergunningen door de vreemdelingendienst.

Over het totaal bezien is een kleine meerderheid uiteindelijk tevreden over de vreemdelingendienst in het algemeen. Ook hier uit de tevredenheid zich bij die respondenten, die door hun specifieke omstandigheden (bv. werk en huisvesting) het door hen verlangde gemakkelijk verkrijgen.

Motie Kappeyne van de Coppello

De scheiding van de administratieve en executieve taken² wordt door een kleine meerderheid van de respondenten toegejuicht. Als reden hiervoor wordt gegeven dat men op het gemeentehuis niet dagelijks alleen met buitenlanders werkt. Hierdoor is er in mindere mate kans op het ontstaan van vooroordelen.

"Op het gemeentehuis doet men wat er verwacht wordt, bij de politie interpreteren ze regels".

"Bij de gemeente word je in tegenstelling tot de vreemdelingendienst vriendelijk en hulpvaardig behan-

¹Zie blz.5.

² zie blz.6.

deld. Ze behandelen je daar net zo als Nederlanders en niet als 'vreemde'.

Voorgestelde veranderingen bij de vreemdelingendienst
Deze voorgestelde veranderingen hebben betrekking op het gedrag en de houding van de ambtenaar en op de vreemdelingendienst als instituut.

- De ambtenaar van de vreemdelingendienst zou meer aandacht moeten besteden aan de persoonlijke omstandigheden, en deze moeten betrekken in zijn noodbevoegdheid.
- Voorstellen tot veranderingen bij het instituut vreemdelingendienst zijn:
 1. het toevoegen van telken aan de vreemdelingendiensten ofwel het aantrekken van Marokkaans sprekende ambtenaren;
 2. het niet bij elke kleinigheid meenemen van vreemdelingen naar het bureau, en
 3. het nauwkeuriger omschrijven van de bevoegdheden van de ambtenaren vreemdelingendienst in wet- en regelgeving.

Over deze vraag in hoeverre deze veranderingen door andere Marokkanen ondersteund worden, kunnen wij natuurlijk geen uitsluitsel geven. Voorstellen tot verandering werden veelal door een respondent gegeven.

3.4 Kernpunten

Algemeen

1. Vele Marokkaanse respondenten ondervinden een toenemende vijandigheid van de Nederlanders. Zij wijzen op het feit dat de situatie een aantal jaren geleden voor hen een stuk prettiger was. Zij ondervinden problemen met het vinden van acceptabel werk en redelijke huisvesting tegen een redelijke prijs. Zij koppelen hun problemen in deze aan een bijna algemeen gevoel van achterstelling ten opzichte van Nederlanders. Er was geen andere nationaliteit in ons onderzoek, die zich op zo'n brede schaal gediscrimineerd voelde. Dit werk natuurlijk ook door in hun onvoeding ten opzichte van de ambtenaren vreemdelingendienst en de vreemdelingendienst in het algemeen.

Ambtenaar vreemdelingendienst

2. De helft van de Marokkaanse respondenten is tevreden over gedrag, houding en behandeling door de ambtenaar vreemdelingendienst. In kleinere plaatsen is dit beeld aanmerkelijk positiever. Ook hier zijn diegenen met positieve ervaringen vooral te vinden onder hen die werk en huisvesting hebben. Bij hen die een negatieve mening over de ambtenaar vreemdelingendienst hebben, overheersen de verhalen over willekeur, achterstelling en discriminatie. Het geen aandacht hebben voor hun persoonlijke problemen in relatie tot het al dan niet verlenen van vergunningen en de niet met hun verwachtingen overeenstemmende interpretatie van de verblijfsrechtelijke regels worden veelal als een tekortkoming van de ambtenaar beschouwd.

Vreemdelingendienst

3. Wacht- en taalproblemen worden in mindere mate als probleem ervaren.
4. De behoefte aan informatie over hun verblijfsrechtelijke positie is groot.
5. Tolken worden soms gezien als partijdig, c.q. verlengstuk van de vreemdelingendienst.
6. De wijze waarop straatcontroles worden uitgevoerd, wordt als grievend en specifiek op hen persoonlijk gericht, ervaren.

4.1 Inleiding

Voor 1960 hebben Surinamers zich incidenteel in Nederland gevestigd. Sinds dat jaar is er een trek naar Nederland ontstaan. In de jaren zeventig en vooral in 1974 en 1975 (vlak voor de onafhankelijkheidsdatum van Suriname, 25 november 1975) bereikte deze haar grootste omvang.

Daarna verminderde het aantal emigranten, mede als gevolg van beperkende maatregelen van de Nederlandse overheid.

Zijn het voor 1960 voornamelijk beter opgeleide personen (vooral Creolen), die hier hun studie vervolgden, na die tijd is er een toename van hen met een lagere sociaal-economische status merkbaar. Het aantal niet-Creolen onder hen (voornamelijk Hindoestanen) nam toe.

Cijfers over aantallen inwoners, migratie-, later emigratie-bewegingen kenmerken zich door een grote onbetrouwbaarheid. De meeste cijfers zijn niet meer dan ruwe schattingen.

Voor 25 november 1975 behoorde Suriname tot het Koninkrijk der Nederlanden en werden "Surinamers" juridisch gelijk behandeld als Nederlanders, geboren in Nederland. Met de onafhankelijkheid veranderde dit; er werden, door middel van een overeenkomst inzake verblijf en vestiging van wederzijdse onderdanen tussen Nederland en Suriname, beperkende regels gesteld (Vreemdelingenwet, blz. 477). Deze overeenkomst garandeerde de wederzijdse onderdanen wel een voorkeursbehandeling ten opzichte van andere vreemdelingen, maar gaf de Nederlandse overheid de mogelijkheid de toevloed van Surinamers enigszins te beperken.

Na het aflopen van bovengenoemde overeenkomst op 25 november 1980, werd er door Nederland en Suriname een nieuwe overeenkomst gesloten, waarin een overlegstructuur met betrekking tot het door beide landen gevoerde vreemdelingenbeleid, wordt geregeld. Deze regeling voorziet in een overgangsregeling voor hen.

die voor 25 november 1980 Nederland zijn binnengekomen. Zij werden tot 25 november 1981 in de gelegenheid gesteld een aanvraag voor een verblijfstitel in te dienen, die nog door de regels van de oude overeenkomst werd beheerst.

Nederland wenste nu afloop van de oude overeenkomst het Nederlandse vreemdelingenrecht (inclusief visumplicht) onverkort op Surinamers van toepassing te verklaren. Suriname wenste voortzetting van de voorkoersbehandeling voor Surinaamse onderdanen en afschaffing van de sinds 25 november 1980 ingevoerde visumplicht. De Surinaamse mensen zijn echter vrijwel allemaal afgewezen. (De tekst van deze laatste overeenkomst is opgenomen in het Tractatenblad 1981, nr. 35).

4.2 Achtergrondgegevens

De schattingen over het aantal legaal in Nederland verblijvende Surinamers (met een Surinaams paspoort) lopen uiteen van 6.600 tot 30.000. Ons uitgangspunt bij de datoverzameling is geweest, dat wij de respondenten grotendeels via toevallige contacten moesten benaderen.

Meerdere malen is het voorgekomen, dat in een grote groep mogelijke respondenten slechts één (of zelfs geen) respondent aanwezig was die voldeed aan onze criteria. Dit heeft geresulteerd in een iets geringere aantal respondenten dan in de voorgaande hoofdstukken over Turken en Marokkanen.

In tabel 3 is algemene informatie opgenomen van de 27 geïnterviewde Surinamers. Hiervan zijn 17 mannen en 10 vrouwen.

Tabel 3. Enkele gegevens over de ondervraagde Surinamers

leeftijd	burgerlijke staat	woonplaats (aantal inwoners)			plân, duur van verblijf		vaardigheid Nederlandse taal		
<18 jr.	8	getrouwd	14	< 25.000	8	tijdelijk	16	goed	26
18-35 jr.	21	alleen	13	25.000 150.000	13	blijvend	19	matig	8
35-45 jr.	5			>150.000	14	niet del- delijk	1	slecht	1
>45 jr.	1								

"titel"*		te werkstellings- vergunning		werk		huisvesting		verblijfsduur	
m.v.v.		ja	11	ja	23	zelfstandig	8	0-1 jr.	1
v.t.v.	15	neen	13	neen	10	onzelfstan- dig	25	1-3 jr.	4
vast. verg.	13	geen op- gaaf	9					3-5 jr.	5
10 status								>5 jr.	23
geen titel	4								
genatu- raliseerd	1								

* Voor een verklaring van de gebruikte afkortingen zie blz.10.

Tot slot merken wij op, dat de Surinaamse respondenten in het algemeen zeer kort van stof zijn geweest. Vele vragen zijn afgedaan zonder een echt antwoord te geven. Ondanks doorvragen werden slechts die vragen beantwoord die hun interesse hadden of hun probleemgebieden betroffen.

Werk, huisvesting en discriminatie

Meerdere Surinamers ondervinden problemen bij het vinden van werk dat op hetzelfde niveau ligt als het werk dat ze in Suriname hadden.

"In Nederland doe ik schoonmaakwerk. In Suriname administratief werk. Ik kan dit werk echter hier niet krijgen. Ik vind dat erg vervelend maar ik heb mij erbij neergelegd".

Ook komt het voor dat de opleiding die in Suriname genomen is, in Nederland lager wordt gewaardeerd. Hierdoor is het vaak onmogelijk hetzelfde beroep als in Suriname uit te oefenen.

Een machinebankwerker daarentegen is zeer positief. Hij heeft snel werk gevonden dat aansluit bij zijn ervaringen in Suriname. Hier vindt hij ook de promotiekansen die hem in Suriname lange tijd hebben ontbroken. Bovendien zegt hij: "Ik heb in die twee jaar op mijn vakgebied veel bijgeleerd en kan hier veel sneller vooruitkomen dan in Suriname. Hier word je betaald naar prestatie. In Suriname heb ik ook altijd goed werk gepresteerd, maar dat werd nooit beloond. Mijn baas staat achter mij en heeft mij ook bij de contacten met de vreemdelingendienst gesteund".

Het niet kunnen vinden van werk kan invloed hebben op de houding tegenover Nederland in het algemeen. "Zolang ik geen werk heb, valt het mij in Nederland tegen. Maar moet je gaan zonder geld?" Een Surinaamse vrouw vermeldt, dat zij bij het noemen van haar Surinaamse nationaliteit bij sollicitatiegesprekken

Tabel 3: Enkele gegevens over de ondervraagde Surinamers

leeftijd		burgerlijke staat		woonplaats (aantal inwoners)		plan, duur van verblijf		vaardigheid Nederlandse taal	
<18 jr.	0	gehuwd	14	< 25.000	0	tijdelijk	16	goed	26
18-35 jr.	21	alleen	13	25.000 150.000	13	blijvend	10	matig	0
35-45 jr.	5			>150.000	14	niet duidelijk	1	slecht	1
>45 jr.	1								

"titel"		tewerkstellingsvergunning		werk		huisvesting		verblijfsduur	
m.v.v.	1	ja	10	ja	16	zelfstandig	16	0-1 jr.	6
v.t.v.	21	neen	15	neen	11	onzelfstandig	11	1-3 jr.	18
vest. verg.	0	geen opgaaf	2					3-5 jr.	0
10 status	0							>5 jr.	3
geen titel	0								
genaturaliseerd	5								

* Voor een verklaring van de gebruikte afkortingen zie blz.10.

vaak te horen krijgt "dank u voor uw komst mevrouw, u hoort nog wel van ons".

Niet altijd wordt men op het werk geaccepteerd. Een respondent zegt: "Mijn collega's accepteren mij niet. Zij zijn er niet aan gewend dat een Surinamer bouwkundig tekenaar is en even goed werk levert als zij. Voor heb blijf ik toch altijd een zwartje. Ze kunnen niet accepteren dat ik een gelijk opleidingsniveau heb".

Huisvestingsproblemen spelen voor de respondenten in geringere mate een rol. De reden hiervoor is dat zij in het begin vaak geholpen worden door hier al lang verblijvende familie en/of vrienden. Later wordt een meer permanente oplossing gezocht. Gezien de beperkte reacties hierover van onze respondenten waarschijnlijk met succes. Het in de meeste gevallen goed spreken van de Nederlandse taal, alsmede de hulp van goed geïnformeerde familie en/of kennissen zal onze inzichten waarschijnlijk hier mede aan ten grondslag liggen.

Integratie in en acceptatie door de Nederlandse samenleving

De meeste Surinamers voelen zich in Nederland geaccepteerd. Dit uit zich in goede contacten met buren en collega's op het werk (uitzonderingen daargelaten).

"Nederland is een goed land. De buren zijn erg vriendelijk, we worden geholpen en wij krijgen steun van anderen".

Een ander zegt: "Mijn buren en Nederlandse vrienden behandelen mij goed. We staan op gelijke voet, ik voel me volledig geaccepteerd".

Een aantal respondenten merkt op, dat zij geen contacten met Nederlanders zoeken en liever in eigen kring verblijven. Daardoor houden zij hun contacten met Nederlanders vaak oppervlakkig.

"Nederlandse mensen behandelen je aan de oppervlakte uitstekend, maar als je dieper graaft, willen ze enkel maar wat van je weten; je bent bijzonder; met andere woorden: ze blijven achterdochtig".

Illustratief hiervoor is ook: "Ik heb geen problemen met ze, maar ik zoek ze ook niet op. Ik werk in een hotel met vooral andere buitenlanders".

De meeste Surinamers zijn naar Nederland gekomen vanwege het ontbreken van toekomstperspectieven in Suriname. De verwachting is, dat hun kansen hier in Nederland beter zijn. "In Suriname had ik met van alles problemen. In Nederland is alles beter. De kansen voor de kinderen zijn groter".

De hooggespannen verwachtingen blijken niet altijd met de werkelijkheid overeen te stemmen. Vaak moet men genoegen nemen met lager gekwalificeerd werk dan men

in Suriname gewend was. Een respondent ziet het niet zo somber in. "Als je het geluk hebt een vaste baan te hebben, krijg je dezelfde kansen in Nederland". Een ander zegt minder kans te hebben op promotie, hij licht dit gevoel en echter niet verder toe.

4.3 Ervaringen van Surinamers met vreemdelingendiensten

Wachtproblemen

Iets minder dan de helft van de respondenten ondervindt het wachten bij de vreemdelingendienst als problematisch. In de kleinere plaatsen heeft geen enkele Surinamer wachtproblemen gemeld. In de grotere plaatsen is de situatie moeilijker. Hier meldt een ruime meerderheid van de Surinamers wachttijden van langer dan een half uur tot vijf uren. Deze wachttijden zijn nu reeds sterk bekort door het invoeren van afspraakregelingen¹.

Hoe vervolend de situatie kan zijn illustreert het volgende verhaal van een Surinaamse vrouw uit een grote plaats. "Toen ik naar de vreemdelingendienst ging, stond ik in de rij voor de portier. De portier bekeek mijn paspoort en zag dat er nog geen Nederlandse stempels in stonden en stuurde mij terug. De volgende dag was ik weer om vijf uur opgestaan en in de rij gaan staan. Om acht uur kreeg ik van de portier te horen dat ik de volgende dag terug moest komen. Ik protesteerde en zei dat ik de vorige dag al weggestuurd was. Het commentaar van de portier was 'niets mee te maken, morgen terugkomen' en hij duwde me weg. De volgende dag weer teruggestuurd met het verhaal om de volgende week maar terug te komen. Ik ben toen vrijdags teruggedaan en niet in de rij gaan staan. Ik ben naar binnen geglipt langs de portier, waarna ik een nummer kreeg. Iedereen was echter kwaad op mij, omdat ik niet in de rij had gestaan".

Innlproblemen

Zoals verwacht hebben de Surinamers vrijwel geen taalproblemen. Er is maar een respondent die aangeeft wel eens moeilijkheden met de taal gehad te hebben tijdens het contact met de ambtenaar. Deze man spreekt dan ook alleen Hindi.

Te verwachten is echter dat met de eventuele komst van meer Hindoestanen naar Nederland er meer taalproblemen voor die groep Surinamers zullen ontstaan.

Ambtenaar vreemdelingendienst

¹Zie ook blz..., eerste kolom.

Het grootste deel van de Surinamers is tevreden over de behandeling door de ambtenaar. Hiervoor zijn kwalificaties gebruikt als "vriendelijk, bereidwillig, correct, snel, niet lastig, niets te klagen" en dergelijke.

In geringere mate dan bij Turken en Marokkanen is hier een verband te leggen tussen de mate waarin de ambtenaar als vriendelijk wordt ervaren en het verkrijgen van de gevraagde voorziening. "De ambtenaar was vriendelijk. Hij legde uit, dat als ik geen werk heb, ik geen stempel krijg. Dat moet ik in eerste instantie voor elkaar zien te krijgen". Ook wordt soms de hulpvaardigheid van de ambtenaar genoemd, ondanks het feit dat de gevraagde voorziening niet tot stand kan worden gebracht.

In die gevallen waar de gevraagde voorzieningen verleend kunnen worden, is de ambtenaar vaak zeer positief beoordeeld.

"Het contact verliep in goede sfeer en had het karakter van het vervullen van formaliteiten. Als je stipt langs komt zijn er geen moeilijkheden".

Vaak wordt naast de vriendelijke houding van de ambtenaar vermeld dat deze moeite doet om tekst en uitleg te geven. "De ambtenaar behandelt je zeer vriendelijk. Wanneer je binnenkomt, legt hij uit wat er met de formulieren moet gebeuren". "De ambtenaar behandelt je zeer correct, hij vervult zijn taak, zoals van hem verwacht mag worden".

Een Surinaamse vrouw legt verband tussen eigen gedrag en de houding van de ambtenaar. "Als je bij binnenkomst vriendelijk groet, dan staan zij je ook beleefd te woord. Wanneer je iets niet duidelijk is, is de ambtenaar echt wel geneigd tekst en uitleg te verschaffen. Maar wanneer je schreeuwend en euw je verzoek indient, zal de ambtenaar je ook onheus behandelen". Haar verdere verhaal geeft een illustratie van de vaak wat gemoedelijker sfeer in een kleinere plaats. "Ik sprak de chef van de vreemdelingendienst een keer op de gang aan. Hij gaf antwoord op mijn vragen en zei 'als er problemen zijn, dan vraagt u maar naar mij'".

Zij die zich onvriendelijk behandeld voelen, wonen allen in de grote steden. Enkele respondenten wijzen op de korte duur van het contact en de beperkte mogelijkheid tot gesprek.

"De eerste vraag is: werk? Nee, dan direct weggestuurd. Ze geven geen informatie" en "De indruk ligt vooral op het feit dat zij alleen vragen naar werk, verder niets".

Een Surinamer die zich onbeschoft behandeld voelt, vertelt: "Toen ik bij de ambtenaar kwam, werd mijn paspoort uit mijn hand getrokken. Tegelijk viel er een

briefje van mijn advocaat uit mijn hand. 'Julie komen altijd met papieren; doen ze dat in Suriname ook altijd?' vroeg de ambtenaar". Een respondent beschrijft het gedrag van de ambtenaar ook als ruw en onvriendelijk. "Ze proberen je in het nauw te drijven en geven geen informatie". De Surinaamse respondenten lichten hun negatieve kwalificaties in de regel slechts zeer summier toe, men volstaat met het kortweg noemen van de door hen ervaren indrukken.

De overall- indruk is, dat zij zich voor het merendeel rechtvaardig behandeld voelen door de ambtenaar vreemdelingendienst. Vele respondenten ervaren het weigeren van de door hen gevraagde voorziening (na uitleg), niet als een persoonlijke, de ambtenaar aan te rekenen daad. Het oordeel over het al dan niet vriendelijk zijn van de ambtenaar wordt meestal niet direct in verband gebracht met zijn uiteindelijke beslissingen.

Het merendeel van de Surinamers vindt dan ook, dat er voldoende aandacht besteed wordt aan door hen aange- dragen problemen.

Ondersteuning en hulpverlening

Een beperkt aantal respondenten heeft contact gehad met een professionele hulpverlener. Een nog kleiner aantal neemt vrienden en/of familie tot hulp en steun mee naar de vreemdelingendienst. "Ik vind mij zelfstandig genoeg" en "Ik heb geen zin van het kastje naar de muur gestuurd te worden" zijn de enige uitgebreide reacties hierop, naast antwoorden als nee of het simpelweg noemen van de persoon of instantie die men geconsulteerd heeft.

Instituut vreemdelingendienst

Het is duidelijk dat de Surinamers in veel mindere mate moeite hebben met de vreemdelingendienst als instituut. Een van de redenen hiervoor is waarschijnlijk, dat men door de afwezigheid van taalproblemen, veel gemakkelijker toegang heeft tot informatie en ambtelijke stukken.

Men vraagt de ambtenaar of iemand anders veel gemakkelijker om inlichtingen. Deze relatief grote bekendheid met het fenomeen vreemdelingendienst kan er de reden van zijn dat Surinamers in geringe mate uitspraken doen over de vreemdelingendienst in het algemeen.

Motie Kaopjeve van de Coppelle

Ongeveer de helft van de Surinaamse respondenten geeft de voorkeur aan het gemeentehuis als plaats om hun "stempel" te halen. Slechts een gering aantal prefereert hiervoor de politie. De rest heeft geen voor-

keur. Veel respondenten, die zich voor het gemeentehuis uit spreken, wonen in een grote plaats. Velen beargumenteren hun voorkeur niet. Een aantal respondenten, juist zij, die negatief oordelen over de ambtenaar vreemdelingendienst, vermelden als reden voor hun keuze van het gemeentehuis: "Op het gemeentehuis zijn de mensen vriendelijker en helpen je beter" en "Bij de politie ben ik direct zenuwachtig omdat je opgepakt kan worden. Dat heb je bij het gemeentehuis niet". Een respondent ziet een duidelijk verschil tussen de opleiding van de ambtenaren op het gemeentehuis en die van de politie. "Ik wil liever naar het gemeentehuis, omdat daar ambtenaren zitten met een sociale instelling. De ambtenaren daar hebben een opleiding om mensen te helpen. De politie zit er met een bepaalde opdracht, nl. om op de mensen te letten". Een respondent die zich voor de politie uitspreekt, geeft als reden op: "Ze hebben daar alle gegevens beschikbaar. In andere plaatsen moet er weer gebeld worden naar het gemeentehuis. Dit vertraagt enkel maar". Een ander, die eens op een secretaris is ingestuurd, geeft dit als reden voor zijn voorkeur voor de politie op.

Vooropgestelde veranderingen bij de vreemdelingendienst

Er zijn geen concrete voorstellen tot veranderingen gedaan.

4.4 Kernpunten

Algemeen

1. In het algemeen reageerden de Surinaamse respondenten summier op de door ons gestelde vragen. Surinamers zijn tot voor kort een bevoorrechte categorie geweest. De enige voorwaarden waaraan zij moesten voldoen, waren op betrekkelijk gemakkelijke wijze te vervullen. Hierdoor hadden de contacten met de vreemdelingendienst vaak het karakter van het vervullen van formaliteiten. Verder dient te worden vermeld, dat de Surinamers in het algemeen goed Nederlands spreken en dat hun onderwijssysteem grote verwantschap vertoont met het Nederlandse.
2. Voor veel Surinaamse respondenten sluit het werk niet aan op hun opleidingsniveau. Sommigen voelen zich bij het vinden van werk achtergesteld ten opzichte van Nederlanders.

Verder zijn er weinig klachten over discriminatie gemeld. Ook hier is het vinden van werk in het algemeen problematisch.

Ambtenaren vreemdelingendienst

3. Viervijfde van de Surinaamse respondenten is tevreden over gedrag, houding en behandeling door de ambtenaar vreemdelingendienst. In de kleinere plaatsen is geen enkele respondent hier ontevreden over. Waigeringen om gevraagde voorzieningen tot stand te brengen, worden na uitleg in mindere mate gezien als een de ambtenaar persoonlijk aan te rekenen daad. Ambtenaren van de vreemdelingendienst gaven vaak tekst en uitleg. Hierdoor is de tevredenheid, zelfs onder hen die een voorziening is geweigerd, groot. Nij hebben de indruk, dat er een gesprek kan ontstaan, waarin de deelnemers over en weer hun standpunten uiteen kunnen zetten.

Een minderheid van de respondenten voelt zich onvriendelijk of onbeschoft bejegend.

Vreemdelingendienst

4. In de grote steden ervaart bijna de helft van de respondenten het wachten als een probleem. In de kleinere plaatsen speelt dit probleem bij geen enkele respondent.
5. Een beperkt aantal Surinamers memoreert, dat zij onvoldoende informatie van de vreemdelingendienst ontvangt.
6. Ongeveer de helft van de Surinaamse respondenten geeft de voorkeur aan het gemeentehuis als plaats om hun "stempeltje" te halen. Slechts een gering aantal preferert hiervoor de politie.

5. SLOTBESCHOUWING

5.1 Het onderzoek

Ten behoeve van dit onderzoek zijn 36 Turken, 33 Marokkanen en 27 Surinamers geïnterviewd. De gesprekken waren vrij open en bevatten vragen over de persoon zelf, de mening over Nederland, de contacten met de vreemdelingendienst de waardering van haar ambtenaren, de dienst zelf en de motie Kappeyne van de Coppello. De gesprekken met Turken en Marokkanen werden gevoerd met behulp van tolken; de interviews werden afgenomen in buurtcentra, koffie- en theehuizen, cafe's, pensions, woonhuizen, tijdens spreekuren van hulpverleningsinstellingen en op een huwelijksfeest.

In het algemeen waren de gevraagde Turken en Marokkanen zeer bereidwillig aan het onderzoek deel te nemen, van de Surinamers toonden enkelen echter enige reserve. Het onderzoek is beperkt tot de randstad, met een spreiding naar gemeentegrootte.

In deze slotbeschouwing zullen we trachten enige overeenkomsten en verschillen die uit het onderzoek naar voren komen te onlijnen. Tenslotte geven we enige aanbevelingen.

5.2 Overeenkomsten en verschillen tussen de drie groepen

Rechtspositie

Turken, Marokkanen en Surinamers hebben voor een verblijf van langer dan drie maanden in Nederland naast een geldig paspoort ook een visum nodig voor het verkrijgen van toegang tot Nederland. Voor de Surinamers is deze visumplicht, na het aflopen van de overeenkomst inzake het verblijf en de vestiging van wederzijdse onderdanen ingesteld op 25 november 1980. Vóór die datum gold genoemde overeenkomst, die resulteerde in een aanmerkelijke betere rechtspositie voor Surinamers dan voor Turken en Marokkanen.

Omdat Surinamers in het Vreemdelingenrecht lange tijd een bevoorrechte groep zijn geweest konden hun be-

zoeken aan de vreemdelingendienst lange tijd het karakter van het vervullen van enige formaliteiten behouden.

De Surinaamse respondenten behoorden in het overgrote deel tot die groep, die onder de "oude" gunstige regeling viel.

Op Turken en Marokkanen wordt het vreemdelingenrecht onverkort toegepast. Een gunstige naturalisatieregeling, zoals die voor Surinamers bestaat, ontbreekt.

Werk

De werkgelegenheidsituatie in Nederland is op dit moment slecht te noemen. Het vinden van werk is voor iedereen een probleem, zo ook voor Turken, Marokkanen en Surinamers. Voor hen echter kan het niet vinden van werk grote gevolgen hebben voor hun verblijfsrechtelijke positie.

Turken en Marokkanen hebben meestal een lagere opleiding. Dit gegeven, gekoppeld aan een vaak slechte beheersing van de Nederlandse taal, draagt er toe bij dat men hen meestal in laaggekwalificeerde banen tegenkomt.

Uit het onderzoek komt naar voren, dat men weinig kans ziet om een betere, prettiger werkkring te verwerven. Zij zijn juist voor laaggekwalificeerd werk aangeworven. Op promotie is weinig kans.

Surinamers hebben een hoger opleidingsniveau, spreken veelal goed Nederlands en komen uit een land waar de maatschappij-inrichting grote overeenkomsten met de onze vertoont.

Men treft hen dan ook aan in de wat betere banen. Een probleem voor hen is vaak wel dat hun Surinaamse opleiding en ervaring lager wordt gewaardeerd dan een soortgelijke opleiding en ervaring in Nederland. Hierdoor is men geneedzaakt werk aan te nemen dat een lagere status heeft dan dat wat men in Suriname deed. Hun kansen op promotie lijken echter gunstiger dan die van Turken en Marokkanen. Het onderwijs in Nederland sluit voor Surinamers aan op de scholing zoals die in Suriname gegeven wordt. Alles in aanmerking genomen resulteert dit in een gunstiger toekomstperspectief voor blijvende vestiging van Surinamers dan voor Turken en Marokkanen.

Huisvesting

Ook het vinden van passende huisvesting, vooral in het kader van gezinshereniging, is voor Turken en Marokkanen een groter probleem. Voor hen spelen de taalachterstand, de onbekendheid met de inrichting van de Nederlandse samenleving en de meestal niet al te hoge salariering een grote rol. De door hen gezochte

(grote) huizen, tegen een relatief lage huur zijn op de Nederlandsen woningmarkt dun gezand.

Bijkomende problemen op dit gebied voor alle groepen zijn discriminatie door huiseigenaren, regels waaraan door buitenlanders moeilijker is te voldoen dan door Nederlanders (Woningbouwvergunningen, woonruimteveranderingen) en de invulling van het begrip passende huisvesting in het Vreemdelingenrecht.

De Turkse en Marokkaanse respondenten waren zeer spraakzaam over dit onderwerp, het was vaak moeilijk de respondenten weer op het onderwerp vreemdelingendiensten te laten doorpraten.

Surinamers wijdden minder uit over huisvestingsproblemen. Velen vonden in betrekkelijk korte tijd zelfstandige woonruimte, na veelal eerst door familieleden te zijn opgevangen.

De Marokkaanse respondenten voelden zich in deze duidelijk achtergesteld ten opzichte van Nederlanders. Uit het onderzoek is ons gebleken dat Marokkanen in het algemeen achterstellingsgevoelens hebben. Hiervan geven de Marokkaanse respondenten op velen gebieden blijk.

Integratie en acceptatie

De Marokkaanse respondenten voelen zich door Nederlanders sterk gediscrimineerd. Men uit deze gevoelens bij elk onderwerp, dat ter sprake komt. Bij onze vragen over huisvesting werden deze gevoelens met de meeste klem naar voren gebracht. De Marokkanen hebben over het algemeen een negatief beeld van Nederland en de Nederlanders. Bij de geïnterviewde Turken is dit in veel minder mate het geval, discriminatie werd meer als een bijkomend probleem gezien. De felheid, die de Marokkanen bij de bespreking van dit onderwerp ten toon spreiden ontbreekt veelal bij de Turkse respondenten.

Surinaamse respondenten voelen zich het meest geaccepteerd. Alle drie groepen signaleren een verslechterde verhouding tussen Nederlanders en buitenlanders in het algemeen; men wijt dit veelal aan de slechtere economische vooruitzichten en de toename van de werkloosheid.

Vele Nederlanders laten buitenlanders merken dat ze hier niet langer welkom zijn.

5.3 De ervaringen met de vreemdelingendiensten

Wachtproblemen

In de grote plaatsen vonden we dat het wachten voordat men geholpen werd voor alle nationaliteiten een probleem was. Door invoering van afspraakregelingen is hier de laatste tijd snel verbetering in gekomen.

Taalproblemen

Tweederde van de Turken hebben taalproblemen. Door de Marokkanen werden deze problemen in mindere mate genoemd dan door de Turkse respondenten. Het kleinere aantal respondenten met taalproblemen is te verklaren uit het feit, dat de Marokkaanse respondenten gemiddeld langer dan de Turkse respondenten in Nederland verblijven en dat zij daardoor waarschijnlijk over een grotere taalvaardigheid in het Nederlands beschikken. Het spreekt vanzelf dat de Surinamers praktisch geen taalproblemen ondervinden. Wij hebben de indruk dat deze problemen een grote invloed hebben op het contact tussen vreemdeling en ambtenaar vreemdelingendienst.

Ambtenaar vreemdelingendienst

Driekwart van de Turken, ruim de helft van de Marokkanen en vijfviende van de Surinamers is tevreden over gedrag, houding en behandeling door de ambtenaar vreemdelingendienst. In de kleinere plaatsen (minder dan 150.000 inwoners) zijn Turken en Marokkanen aanmerkelijk positiever; de Surinaamse respondenten zijn daar onverdeeld positief.

Hoewel de Marokkaanse respondenten verhoudingsgewijs langer in Nederland verblijven en het aantal houders van een vestigingsvergunning onder hen groter is (waardoor men sterkere verblijfsrechten bezit) resulteert dit niet in een grotere tevredenheid dan bij de Turken. Onze onderzoekgegevens steunen de veronderstelling dat men naarmate men hier langer is de vergunning niet meer als een gunst ziet, maar als een (verkrege) recht, waardoor men de ambtenaar 'strenger' gaat beoordelen en negatieve beslissingen niet gelaten over zich heen laat komen. De onder Marokkanen algemeen levende achterstellingsgevoelens beïnvloeden het contact met de ambtenaar vreemdelingendienst waarschijnlijk ook.

De Surinamers zijn de meest tevreden groep in het onderzoek. Genezen moet worden op de tot voor kort voorrechte status van deze groep in het Vreemdelingenrecht, in samenhang met de relatief gunstige uitgangspositie die ze in Nederland hebben.

Turkse respondenten ondervinden regelmatig problemen met betrekking tot het terugsturen door de ambtenaar vreemdelingendienst. Bij de Marokkaanse respondenten overheersen verhalen over en zijn de betogen doorspekt met reacties over willekeur door de ambtenaar vreemdelingendienst bij het toepassen van het Vreemdelingenrecht.

Turken en Marokkanen met positieve ervaringen zijn vooral zij, die werk hebben. Bij de Surinamers is dit verband minder duidelijk. Ook zij die geen werk hebben en als gevolg daarvan het door hen gevraagde niet kun-

nen verkrijgen, beoordelen hun contact met de ambtenaar vaak positief. Wij hebben de indruk, dat de Surinamers door het goed spreken van de taal en de uitleg van de ambtenaar (die bij Turken en Marokkanen als gevolg van de taalbarriere wellicht veelal achterwege blijft) begrijpen waarom het gevraagde niet kan worden verleend. Hierdoor wordt een eventuele weigering minder vaak als een, de ambtenaar persoonlijk aan te rekenen, daad aangemerkt. Onzes inziens leidt dit tot een grotere tevredenheid over gedrag, houding en behandeling door de ambtenaar.

Instituut vreemdelingendienst

Uit de door vele respondenten gestelde vragen tijdens de interviews en de gegeven antwoorden op onze vragen is een groot gebrek aan kennis over de meest elementaire voorschriften uit het Vreemdelingenrecht te destilleren. Men weet veelal niet meer dan dat men naar de vreemdelingendienst moet voor het halen van de benodigde stempels, die belangrijk zijn voor een verblijf hier te lande.

Meerdere respondenten zien de vreemdelingendienst als hulp- en informatie-instituut. Volgens velen schiet de vreemdelingendienst hierin tekort. Men krijgt geen informatie of vraagt er, op het moment dat hiervoor gelegenheid voor zou moeten zijn, niet naar. Men kan dit niet door taalproblemen of men durft het niet uit angst als lastig te worden gezien. Tolken ontbreken veelal. Slechts in uiterste noodzaak worden zij door de vreemdelingendienst ingeschakeld. Sommige Marokkanen klagen bovendien over de partijdigheid van de tolken van de vreemdelingendienst. Surinamers vragen meer; wij hebben de indruk dat de ambtenaar aan hen in iets meerdere mate dan aan Turken en Marokkanen uitleg geeft. De vreemdelingendienst wordt door Turken en Marokkanen geaccepteerd voor zolang het administratieve taken betreft. Bij de executieve taken ligt dit moeilijker. Turkse respondenten klagen regelmatig over de onbeschofte wijze waarop huiscontroles worden uitgevoerd. De Marokkaanse respondenten leggen in deze de nadruk op straatcontroles.

Motivatie van de Coppello

Bij de Turkse respondenten geeft twee-vijfde geen voorkeur op voor een eventuele scheiding van de administratieve en executieve taken van de vreemdelingendienst. Vele respondenten gaven op deze vraag geen antwoord of beargumenteren hun antwoord niet.

De Marokkanen spreken zich in meerderheid uit voor de scheiding. Ook hier werd deze keuze weinig beargumenteerd.

Van zowel Turken als Marokkanen hadden wij vank de indruk, dat men geen raad wist met deze vraag. De vraag was voor hen waarschijnlijk te abstract. Surinamers beantwoordden deze vraag beter. De helft spreekt een voorkeur uit voor een scheiding. Slechts enkele respondenten hebben een voorkeur voor de politie. De rest heeft geen voorkeur.

Uit dit onderzoek blijkt dat het overwegend negatieve beeld in de media niet overeenkomt met de werkelijkheid. Hoewel er ongetwijfeld een aantal problemen geconstateerd zijn, moet ook opgemerkt worden dat veel vreemdelingen zich correct behandeld voelen. Opvallend is de bevinding dat ontevredenheid vaak samenhangt met het niet voldoen aan de voorwaarden voor het gevraagde. In dit verband moet opgemerkt worden dat dergelijke problemen zich ook bij andere diensten dan vreemdelingendiensten kunnen voordoen.

5.4 Aanbevelingen

Op grond van de resultaten van ons onderzoek geven wij enige aanbevelingen.

1. Er zou veel meer aandacht moeten worden besteed aan het verstrekken van informatie (brochures, etc.) over het Vreemdelingenrecht en het functioneren van de vreemdelingendienst. Voorts zouden alle geschreven informatie en uitgaande stukken in een voor de vreemdeling begrijpelijke taal gesteld moeten worden.

Om de vreemdelingen direct terzake in te lichten, zou hij de eerste keer bij de vreemdelingendienst schriftelijk op de hoogte moeten worden gesteld van de voor hem relevante gegevens met betrekking tot zijn verblijfsrechtelijke positie.

Wij stellen ons hierbij een formulier voor dat zowel in het Nederlands als in de desbetreffende taal alle voorwaarden voor toegang en verblijf vermeldt. Hierop kan de ambtenaar aankruisen welke gegevens en bescheiden hij van de desbetreffende persoon nodig heeft. Volgens ons versnelt deze procedure de afhandeling en schept naar twee kanten duidelijkheid. Tevens lost dit al een deel van de taal- (en uitleg) problemen op. Bij weigaren of intrekken van een vergunning zouden, indien nodig, betrouwbare tolken moeten worden ingeschakeld. Hierdoor zou de vreemdeling altijd in de gelegenheid worden gesteld, zijn eigen standpunt nader toe te lichten.

Bovenstaande suggesties zouden zonder veel problemen en financiële offers kunnen worden gerealiseerd.

2. Vele klachten over willekeur in de beslissingen van de ambtenaar zouden kunnen worden ondervangen door de vreemdeling bij zijn eerste contact, door middel van bovengenoemd aankruisformulier, in te lichten over alig door hem te vervullen voorwaarden.
3. Het verdient aanbeveling, de klachten over straat- en huiscontroles aan een nader onderzoek te onderwerpen.

GERAADPLEEGDE LITERATUUR

- (2) Bovenkerk, F., De Nederlandse politie in botsing met etnische minderheden. Algemeen Politieblad, 1976, nr. 1, blz. 3-5.
- (2) Bovenkerk, F. (red.), Omdat zij anders zijn: Patronen van rasdiscriminatie in Nederland. Meppel, Boom, 1978.
- (3) Brand-Koolen, M.J.M. en F.M.E. Zoute, Het functioneren van de vreemdelingendiensten. Den Haag, Staatsuitgeverij, 1982.
- (4) Brinkman, G.J., "Naturalisatie" in Vreemdelingen en recht. Zwolle, Jonge Baliecongres, Tjeenk Willink, 1977.
- (5) Burg, F.H. van der, Turkse Christenen. Ars Aequi, 1979, nr. 10, blz. 608-618.
- (6) Eppink, A., Politie en buitenlandse werknemers. Algemeen Politieblad, 1978, nr. 2, blz. 28-30.
- (7) Etnische Minderheden; rapport van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid. 's-Gravenhage, Staatsuitgeverij, 1979.
- (8) Groenendijk, C.A., Van gastarbeider tot medeburger. In: Tussen wal en schip, Themnummer Intermediair, 1980, nr. 1 en 2.
- (9) Intermediair, Tussen wal en schip themanummer over etnische minderheden, 1980, nr. 1 en 2.
- (10) Jonnajan, S.E., Duitse Nederlanders in Nederland terecht een wegwijzer; 1980 (herziene druk).
- (11) Jongh, R.J. de, en M.A. Shihid, De boemerang van het cultureel relativisme. Intermediair, 1981, nr. 10, blz. 3-7.

- (12) Kobben, A.J.F., Het heilige vuur: moeilijkheden en mogelijkheden bij onderzoek inzake minderheden.
Intermediair, 1980, nr. 49, blz. 1-7.
- (13) Kok, H., Het beleid wordt georganiseerd.
Motief, 1979, nr. 5.
- (14) Kok, H., Regering presenteert ambitieus beleid.
Motief, 1980, nr. 1-2.
- (15) Kruyt, A., Oriëntatie in het vreemdelingenrecht in vreemdelingen en recht.
Zwolle, Jonge Baliecongres, Tjeenk Willink, 1977.
- (16) Kruyt, A., Buitenlandse arbeiders en politie.
Tijdschrift voor Politie, 1978, nr. 3, blz. 154-156.
- (17) Kruyt, A., Naars inventariseert haar vreemdelingenbeleid.
Motief, 1979, nr. 7, blz. 8-9.
- (18) Mat de Amsterdamse vreemdelingendienst is toch niet te praten; rapport over de vreemdelingenpolitie te Amsterdam.
Werkgroep vreemdelingenpolitie, 1979.
- (19) Nicaise, J., De Wet orbeld buitenlandse werknemers.
Ars Aequi, 1980, nr. 3 en 4, blz. 177-181 en blz. 245-249.
- (20) Nicolai, P., De vreemdelingenwet en inwendig li-
channelijk onderzoek.
Nederlands Juristenblad, 1981, nr. 7, blz. 180-182.
- (21) Penninx, R., Haar een algemeen etnisch minderhedenbeleid?
schets van de sociale positie in Nederland van Molukse, Surinaamse en Antilliaanse Nederlanders en Mediterrane werknemers, en een inventarisatie van het Nederlands overheidsbeleid; voorstudie in "etnische minderheden". Rapport van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (nr. 17).
's-Gravenhage, Staatsuitgeverij, 1979. Deel B.
- (22) Pat, C.W. van der, bewerkt door A.M. Donner,
Handboek van het Nederlands Staatsrecht.
Zwolle, Tjeenk Willink, 1972, negende druk.

- (23) Publieksmeningen over nieuwe landgenoten.
Bureau Legendijk, in opdracht van AVRO Hilversum,
1980.
- (24) Schröder, H., Vreemdelingendiensten drijven
illegalen samen.
Motief, 1978, nr. 4, blz. 5.
- (25) Schumacher, P., De
minderheden: 600.000 vreemdelingen in Nederland.
Amsterdam, Van Gennep, 1980.
- (26) Sociaal en Cultureel rapport 1976. Sociaal Cul-
tureel Planbureau.
's-Gravenhage, Staatsuitgeverij, 1976, blz.
209-224.
- (27) Sociaal en Cultureel rapport 1980. Sociaal en
Cultureel Planbureau.
's-Gravenhage, Staatsuitgeverij, 1980, blz. 46;
73-74; 87-88 en 176-179.
- (28) Statistisch zakboek 1980. Centraal Bureau voor
de Statistiek.
's-Gravenhage, Staatsuitgeverij, 1980.
- (29) Swart, A.H.J., De toelating en uitzetting van
vreemdelingen.
Deventer, Kluwer, 1978.
- (30) Tractatenblad van het Koninkrijk der
Nederlanden, 1981, nr. 35.
- (31) Vreemdelingenbeleid, Tweede Kamer der
Staten-Generaal, zitting 1978-1979, nrs. 1-2.
- (32) Vreemdelingenwet
bewerkt door J.J.A.M. van Minkel.
Zwolle, Tjeenk Willink, 1980, derde druk.

BIJLAGE

**Vragenlijst behorende bij het onderzoek naar de
meningen van vreemdelingen over
vreemdelingendiensten.**

februari 1981.

Voordat we het over de vreemdelingendienst gaan hebben, willen wij graag iets over uzelf weten.

1. Kunt u iets over uzelf vertellen?

-hoe lang bent u al in Nederland?

-uit welk land komt u?

-waarom bent u naar Nederland gekomen?

-bent u hier alleen of met familieleden?

-bent u getrouwd?

-heeft u toestemming om hier te verblijven?
wat voor stempel heeft u?

-woer woont u?

-heeft u werk?

2. Hoe vindt u het hier in Nederland?

-woorum?

-voelt u zich geaccepteerd door de Nederlanders in uw eigen omgeving?

Nu zouden we graag iets willen weten over uw ervaringen met de vreemdelingendienst. Dat is de instantie waar u onder andere heen moet voor uw stempel.

3a. Wanneer bent u de laatste keer bij de Vreemdelingendienst van uw huidige woonplaats geweest?

(Tolk: als langer dan 3 jaar geleden gesprek "algemant afrenden").

3b. Waarvoor ging u daar naartoe?

-heeft u gekregen wat u wilde hebben?

-ja, ging dat gemakkelijk of waren er problemen?
moest u nog eens terugkomen?
woorum?

-nee, waarom niet?
moest u nog eens terugkomen?
wat gaat u nu doen?

4a. Hoe lang moent u wachten voordat u geholpen wordt?

-vond u dat vervelend?

-bestaat er bij deze vreemdelingendienst een afspraak-regeling?

4b. Hoe vond u de manier van doen van de ambtenaar?

-staat hij/zij u vriendelijk te woord?

-begreep u elkaar?

-deed de ambtenaar zijn best u te verstaan?

-deed de ambtenaar zijn best de dingen uit te leggen?

-zijn de schriftelijke beslissingen in een voor u begrijpelijke taal opgesteld?

-deed de ambtenaar moeite om datgene wat u vroeg voor elkaar te krijgen?
Hoe?

-als er problemen waren tussen u en de ambtenaar, zijn deze dan later opgelost?
Hoe?

-indien u klachten heeft, hoe zou het naar uw mening anders kunnen?

-voelt u zich rechtvaardig of onrechtvaardig behandeld tijdens uw bezoeken?
Waarom?

5. Bent u daarvoor al eens bij dezelfde vreemdelingendienst geweest?

-hoe ging het toen? (Tolk: doorvragen 4a en 4b).

6. In sommige plaatsen moet u voor uw stempels naar de politie, in andere kunt u daarvoor bij het gemeentehuis terecht. Wat heeft u het liefst? Kunt u ook zeggen waarom?

-indien problemen, hoe verlopen de contacten bij andere gemeente- of rijksinstanties, zoals bv. G.A.B., G.A.K., Huisvesting enz.

7. Hoe vinden uw vrienden en/of kennissen het hier in Nederland? Wat vinden zij van hun behandeling door de vreemdelingendienst?